

JUSTITSMINISTERIET

Civilafdelingen

Dato: 9. april 2014
Kontor: Procesretskontoret
Sagsbeh: Cecilie Maarbjergh Qvist
Sagsnr.: 2014-4000-0084
Dok.: 1133443

KOMMENTERET HØRINGSOVERSIGT

vedrørende

Rapport om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene
afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling
af civile sager ved domstolene

Delnotat om adgangen til appel i civile sager afgivet af Udvalget om bedre og
mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene

Retsplejerådets betænkning nr. 1543/2013 om syn og skøn

Redegørelse fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen

Rapport fra Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af
dødsboskiftesager

Notat om medieannonceringen af tvangsauktioner over fast ejendom afgivet af
Retsplejerådets arbejdsgruppe vedrørende tvangsfuldbyrdelse

Forslag til lov om ændring af retsplejeloven og kreditaftaleloven (Tvangsfuld-
byrdelse af digitale lånedokumenter)

Forslag til lov om ændring af retsplejeloven (Skriftlig behandling af anke i
straffesager med samstemmende påstande)

Udtalelse om den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemand-
ansatte jurister ved domstolene afgivet af Udvalget om pligtig
afgangsalder for dommere mv.

Forslag til lov om ændring af lov om ændring af retsplejeloven og forskellige
andre love (Gruppesøgsmål m.v.) (Ophævelse af revisionsklausul)

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Indholdsfortegnelse

I. Rapport om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene	6
1. Hørte myndigheder og organisationer	6
2. Høringssvarene	7
2.1. Generelt	7
2.2. Fremme af sagen med fornøden hurtighed, herunder pligt til at undersøge muligheden for en forligsmæssig løsning forud for sagens anlæg	8
2.3. Isoleret bevisoptagelse, herunder ændring af retsafgiftsloven	9
2.4. Advokatpålæg	10
2.5. Stedlig kompetence – værneting	10
2.6. Retsmægling	12
2.7. Bevisspørgsmål	12
2.8. Udenlandske forkyndelser	13
2.9. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag	13
3. Lovforslaget	14
II. Delnotat om adgangen til appel i civile sager afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene	15
1. Hørte myndigheder og organisationer	15
2. Høringssvarene	17
2.1. Generelt	17
2.2. Ændring af appelgrænsen i civile sager	19
2.3. Afvisning af visse 2. instans ankesager uanset sagens økonomiske værdi	25
2.4. Kære af afgørelser under sagens forberedelse	27
2.5. Omkostningsmæssige konsekvenser af kære	29
2.6. Anke af sager om tvangsanbringelse mv.	30
2.7. Øvrige forslag vedrørende anke og kære	33
2.8. Forslag til andre tiltag	34
2.9. Økonomiske konsekvenser af lovforslaget	35
3. Lovforslaget	36
III. Retsplejerådets betænkning nr. 1543/2013 om reform af den civile retspleje VIII (Syn og skøn)	38

1. Hørte myndigheder og organisationer	38
2. Høringssvarene	39
2.1. Generelt	39
2.2. Begæringen om syn og skøn og spørgsmålene til skønsmanden	41
2.3. Udpegning af skønsmanden	43
2.4. Udformning af skønserklæringen	44
2.5. Supplerende spørgsmål til skønsmanden	45
2.6. Overslag over pris og tid samt omkostningerne ved skønsforretningen	46
2.7. Syn og skøn i straffesager	50
3. Lovforslaget	51
IV. Redegørelse fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen	52
1. Hørte myndigheder og organisationer	52
2. Høringssvarene	53
2.1. Generelt	53
2.2. Centralisering	54
2.3. Digitalisering	55
2.4. Bedste Praksis	58
2.5. Øvrige bemærkninger	59
3. Lovforslaget	60
V. Rapport fra Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager	61
1. Hørte myndigheder og organisationer	61
2. Høringssvarene	62
2.1. Generelt	62
2.2. Behandling ved bobestyrer	63
2.3. Afskaffelse af udlæg til efterlevende ægtefælle	64
2.4. Øvrige bemærkninger	65
3. Lovforslaget	66
VI. Notat om medieannonceringen af tvangsauktioner over fast ejendom afgivet af Arbejdsgruppen om tvangsfuldbyrdelse	68
1. Hørte myndigheder og organisationer mv.	68
2. Høringssvarene	68
2.1. Generelt	68

2.2. Indholdet af den nye ordning - bekendtgørelsesmedie.....	69
2.3. Annoncering i forbindelse med bortfald og udsættelse af tvangsauktioner	71
2.4. Ikrafttrædelsestidspunkt	71
3. Lovforslaget	72
VII. Forslag til lov om ændring af retsplejeloven og kreditaftaleloven (Tvangsfuldbyrdelse af digitale lånedokumenter)	73
1. Hørte myndigheder og organisationer.....	73
2. Høringssvarene.....	74
2.1. Generelt	74
2.2. OCES-standarden	74
2.3. Indlevering eller fremlæggelse af en skriftlig repræsentation af det dokument, der er underskrevet digitalt.....	78
2.4. Omsætningsgældsbreve.....	81
2.5. Selvskyldnerkautioner og leasingaftaler	81
3. Lovforslaget	82
VIII. Lovforslag om skriftlig behandling af anke i straffesager med samstemmende påstande	83
1. Hørte myndigheder og organisationer.....	83
2. Høringssvarene.....	83
3. Lovforslaget	83
IX. Udtalelse om den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene afgivet af Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere mv.	84
1. Hørte myndigheder og organisationer.....	84
2. Høringssvarene.....	84
2.1. Generelt	84
2.2. Deltidsordning	85
2.3. Tilkaldeordning	87
3. Lovforslaget	90
X. Forslag til lov om ændring af lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.) (Ophævelse af revisionsklausul)	91
1. Hørte myndigheder og organisationer.....	91
2. Høringssvarene.....	92
2.1. Generelt	92

Bilag 1: Høringssvar vedrørende Rapport om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene

Bilag 2: Høringssvar vedrørende Delnotat om adgangen til appel i civile sager afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene

Bilag 3: Høringssvar vedrørende Retsplejerådets betænkning nr. 1543/2013 om syn og skøn

Bilag 4: Høringssvar vedrørende Redegørelse fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen

Bilag 5: Høringssvar vedrørende Rapport fra Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager

Bilag 6: Høringssvar vedrørende Notat om medieannonceringen af tvangsauktioner over fast ejendom afgivet af Retsplejerådets arbejdsgruppe vedrørende tvangsfuldbyrdelse

Bilag 7: Høringssvar vedrørende forslag til lov om ændring af retsplejelo-ven og kreditaftaleloven (Tvangsfuldbyrdelse af digitale lånedokumenter)

Bilag 8: Høringssvar vedrørende forslag til lov om ændring af retsplejelo-ven (Skriftlige behandling af anke i straffesager med samstemmende på-stande)

Bilag 9: Høringssvar vedrørende Udtalelse om den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene afgi-vet af Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere mv.

Bilag 10: Høringssvar vedrørende forslag til lov om ændring af lov om ændring af retsplejelo-ven og forskellige andre love (Gruppessøgsmål m.v.) (Ophævelse af revisionsklausul)

I. Rapport om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene

1. Hørte myndigheder og organisationer

Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene afgav den 18. december 2013 en samlet rapport om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene, som har været i høring hos:

Højesteret, Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Tinglysningsretten, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Domstolenes Tjenestemandforening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Det centrale handicapråd, Danmarks Røderiforening, Dansk Arbejdsgiverforening (DA), Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk Inkassobrancheorganisation, Dansk Pantebrevsforening, Danske Speditører, De Danske Patentagenters Forening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Finans og Leasing, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Domstolenes Tjenestemandforening, HK/Danmark, HK/kommunal, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Liberale Erhvervs Råd, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retssikkerhedsfonden, Retspolitisk Forening, Syddansk Universitet, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

Justitsministeriet har modtaget høringssvar fra følgende:

Højesteret, Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske

Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Rigspolitiet, Advokatrådet, Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening (DA), Dansk Byggeri, Dansk Industri (DI), Dansk Erhverv, Finansrådet, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Rigsadvokaten, Forenede Danske Motorejere (FDM), FSR – danske revisorer, Institut for Menneskerettigheder, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Retspolitisk Forening og TEKNIQ - Installatørernes Organisation.

Herudover har FTF – Hovedorganisation for 450.000 offentligt ansatte og privat ansatte afgivet hørings svar.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne hørings svar.

Justitsministeriets kommentarer til hørings svarene er anført med *kursiv*.

2. Hørings svarene

2.1. Generelt

Byretterne, Rigspolitiet, Rigsadvokaten, Dansk Industri (DI), FSR – danske revisorer, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen og Retspolitisk Forening har ingen bemærkninger.

Dansk Arbejdsgiverforening (DA) har oplyst, at sagen falder uden for organisationens virkefelt, og ønsker derfor ikke at afgive bemærkninger.

Højesteret, Vestre Landsret, Østre Landsret, Sø- og Handelsretten, Den Danske Dommerforening, Procesbevillingsnævnet, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Advokatrådet, Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Dansk Byggeri, Finansrådet, Forbrugerombudsmanden, Domstolsstyrelsen og **FTF** kan generelt tilslutte sig udvalgets forslag.

Institut for Menneskerettigheder anfører, at udvalgets forslag fremstår afbalancerede og proportionale. For så vidt angår udvalgets forslag om adgangen til appel i civile sager henviser instituttet til sit hørings svar vedrørende udvalgets delnotat herom.

Domstolsstyrelsen har ikke bemærkninger til indholdet af de foreslåede lovændringer, men bemærker, at der for nogle af forslagene vedkommen-

de – af hensyn til den praktiske implementering – vil være behov for et vist tidsrum mellem lovforslagets vedtagelse og ikrafttrædelsen. For så vidt angår de anbefalinger fra udvalget, som falder inden for Domstolsstyrelsens ansvarsområde, og som ikke kræver lovændringer, bemærker styrelsen, at man er positivt indstillet i forhold til at arbejde videre med at kvalificere og vurdere disse anbefalinger yderligere.

2.2. Fremme af sagen med fornøden hurtighed, herunder pligt til at undersøge muligheden for en forligsmæssig løsning forud for sagens anlæg

Danmarks Rederiforening er positiv over for en bestemmelse, der udtrykkeligt fastsætter en pligt for parterne til at fremme en sag med fornøden hurtighed. Der behøves dog ikke en udtrykkelig forpligtelse for parterne til at undersøge en forligsmæssig løsning forud for sagens anlæg. En part bør endvidere ikke kunne pålægges sagsomkostninger som følge af manglende forligsvillighed.

Advokatrådet er som udgangspunkt meget enig i vigtigheden af, at forligsdrøftelser bliver en fast procedure, før der eventuelt udtages stævning. Rådet har dog overvejet, om det faktisk, at parterne skal redegøre for disse drøftelser på det forberedende retsmøde, jf. den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 353, kan medføre en risiko for, at rettens holdning påvirkes.

Dansk Byggeri bemærker, at adgangen til at tillægge en parts manglende fremme af sagen omkostningsmæssige konsekvenser bør udvides til også at omfatte tilfælde, hvor en part undlader at forholde sig til relevansen af processkrifter og bilag i forbindelse med udarbejdelsen af ekstrakt. Herved vil det kunne undgås, at ekstrakten indeholder samtlige de under sagen fremlagte processkrifter og bilag.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at det er afgørende, at sagens parter medvirker til, at en civil sag fremmes hurtigst og bedst muligt, herunder at sagens parter tidligt indgår i drøftelser om sagen. Det er således vigtigt, at sagen fremmes mest muligt af parterne allerede på et tidligt tidspunkt, og Justitsministeriet finder, at udvalgets forskellige forslag kan være med til i højere grad at sikre dette.

Det foreslås derfor i overensstemmelse med udvalgets anbefaling bl.a., at der indsættes en bestemmelse i retsplejeloven om, at parterne har pligt til

at fremme sagen med fornøden hurtighed, at undgå unødige sagsskridt og til at undersøge muligheden for en forligsmæssig løsning også forud for sagens anlæg. En undersøgelse af muligheden for en forligsmæssig løsning forud for sagens anlæg vil bl.a. kunne omfatte en undersøgelse af muligheden for mægling i form af f.eks. mediation.

For at understøtte denne forpligtelse foreslås der endvidere indsat en bestemmelse i retsplejelovens kapitel om sagsomkostninger, hvorefter det kan få omkostningsmæssige konsekvenser, hvis det eksempelvis i forbindelse med hovedforhandlingen bliver klart, at en af parterne har forhalet sagen, herunder nægtet at indgå i drøftelser med modparten om f.eks. forlig.

En tidlig dialog mellem parterne vil desuden – uanset at der ikke nødvendigvis er tale om egentlige forligsbestræbelser – ofte føre til en procesfremmende tilskæring af sagen. Justitsministeriet er derfor enig i udvalgets forslag om, at parterne på det forberedende møde skal redegøre for, hvilken dialog der forud for mødet – herunder også forud for udtagelse af stævning – har været mellem parterne om bl.a. mulighederne for forlig.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1, 2.1.2.1.2 og 2.1.2.1.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 39 og 50 (forslag til retsplejelovens § 336 a og § 353, stk. 5), og bemærkningerne hertil.

2.3. Isoleret bevisoptagelse, herunder ændring af retsafgiftsloven

Danmarks Rederiforening støtter udvalgets forslag om, at der skal svares ny afgift, hvis parterne i forbindelse med isoleret bevisoptagelse stiller supplerende spørgsmål til et allerede gennemført syn og skøn senere end tre måneder efter, at besvarelsen af de stillede spørgsmål foreligger. Bestemmelsen bør dog formuleres således, at der inden tre måneder skal være indgivet en begrundet anmodning om supplerende spørgsmål til retten. Som bestemmelsen er formuleret nu, forekommer det uklart, hvilket retsskridt parterne skal foretage inden udløbet af den foreslåede 3-månedersfrist.

For at koncentrere processen vedrørende isoleret bevisoptagelse foreslås det i overensstemmelse med udvalgets forslag, at retsafgiftsloven ændres, således at det betragtes som en ny anmodning om isoleret bevisoptagelse, der udløser ny afgift, hvis parterne stiller supplerende spørgsmål i forbin-

delse med et syn og skøn som led i isoleret bevisoptagelse mere end tre måneder efter, at der foreligger en besvarelse af de stillede spørgsmål.

Justitsministeriet er ikke enig i, at den foreslåede bestemmelse i retsafgiftslovens § 14, stk. 3, er uklar, idet det fremgår udtrykkeligt af bestemmelsen, at supplerende spørgsmål skal stilles – og dermed være retten i hænde – inden udløbet af 3-månedersfristen.

Der henvises i øvrigt til pkt.2.1.2.1.1.3 og 2.1.2.1.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 2, nr. 1(forslag til retsafgiftslovens § 14, stk. 3), og bemærkningerne hertil.

2.4. Advokatpålæg

Dommerfuldmægtigforeningen anfører, at der bør tages stilling til, om den foreslåede lempelse af betingelserne for meddelelse af advokatpålæg også skal have virkning for sager behandlet efter retsplejelovens kapitel 39 (småsagsprocessen).

Justitsministeriet er enig i udvalgets forslag om at ændre retsplejelovens § 259, stk. 2, således at det fremover alene er en betingelse for at meddele advokatpålæg, at advokatbistand anses for nødvendig for, at retten kan behandle sagen på "hensigtsmæssig" måde. Det præciseres i den forbindelse i bemærkningerne til bestemmelsen, at det med ændringen forudsættes, at retterne oftere og i højere grad af egen drift overvejer at meddele advokatpålæg ud fra en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder af hensyn til sagens fremme og muligheden for en hurtigere domstolsbehandling.

Der tilsigtes ikke med forslaget en ændring i anvendelsen af advokatpålæg i småsager.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.4 og 2.1.2.1.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 29 (forslag til retsplejelovens § 259, stk. 2), og bemærkningerne hertil.

2.5. Stedlig kompetence – værneting

Danmarks Rederiforening er som udgangspunkt enig i, at der kan være tilfælde, hvor det vil være hensigtsmæssigt at henvise en sag til behandling ved en tilstødende ret. Det bør dog tillægges væsentlig betydning, at par-

terne kan tilslutte sig, at sagen henvises. Hvis blot en af parterne – med rimelig begrundelse – ikke samtykker heri, bør retten udvise tilbageholdenhed i forhold til at henvide sagen.

Dansk Byggeri anfører, at muligheden for at henvide en sag fra en byret til en anden må antages at være en effektiv metode til at forkorte sagsbehandlingstiden i retskredse med en stor sagsbyrde. At undlade henvisning, blot fordi sagens parter protesterer herimod, vil derfor ikke være hensigtsmæssigt. Kun indsigelser af en vis relevans skal kunne føre til, at henvisning undlades, og det bør i bemærkningerne til bestemmelsen tilføjes, at henvisning kun undlades, hvis en part kan godtgøre, at en henvisning vil påføre den pågældende uforholdsmæssigt store ulemper eller udgifter eller vil medføre en nærliggende risiko for retstab.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at en mulighed for at henvide sagerne mellem byretterne vil give større fleksibilitet ved retterne i perioder med spidsbelastning. Ministeriet er endvidere enig i, at henvisning skal kunne ske, uanset at parterne ikke samtykker heri.

I overensstemmelse med udvalgets forslag foreslås det, at henvisning skal kunne ske, når det findes væsentligt af hensyn til sagens behandling inden for rimelig tid. Henvisning kræver således, at sagen vil kunne få et væsentligt hurtigere forløb ved det tilstødende embede.

Det foreslås endvidere, at parterne skal høres over en påtænkt beslutning om henvisning, men at henvisning ikke forudsætter en anmodning fra en af parterne. I bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse er det endvidere anført, at retten bør være tilbageholdende med at henvide sagen til en anden ret, hvis begge parter modsætter sig en henvisning.

Henvisning kan efter forslaget kun ske til en tilstødende retskreds. Herved opnås både en rimelig geografisk nærhed og – som følge af, at de fleste retskredse har mere end én tilstødende retskreds – en vis fleksibilitet.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.1.1.5 og 2.1.2.1.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 27 (forslag til retsplejelovens § 245 a), og bemærkningerne hertil.

2.6. Retsmægling

Sø- og Handelsretten bemærker, at parterne i Sø- og Handelsrettens sager efterspørger retsmæglere med forretningsmæssig indsigt og indsigt i de særlige sagsområder, som retten beskæftiger sig med. Disse ønsker kan kun i meget begrænset omfang imødekommes ved at anvende de retsmæglere, som for tiden er udpeget af Domstolsstyrelsen efter indstilling fra landsretspræsidenterne. Der er derfor behov for at ændres de gældende regler om udpegning, således at Sø- og Handelsrettens præsident får mulighed for selv at indstille et begrænset antal retsmæglere.

Spørgsmålet om udpegning og uddannelse af retsmæglere bør efter Justitsministeriets opfattelse drøftes mellem Sø- og Handelsretten og Domstolsstyrelsen. Justitsministeriet finder således ikke aktuelt anledning til at ændre reglerne om udpegning af retsmæglere.

2.7. Bevisspørgsmål

Danmarks Rederiforening kan – idet forslaget kan virke procesfremmende – tilslutte sig, at det overordnede tema, et vidne skal forklare om, skal angives med en kort begrundelse for, hvorfor vidnet ønskes ført. En mere uddybende redegørelse for vidnetemaet kan dog risikere at foregribe vidnets egen og frie forklaring under hovedforhandlingen. Kravet til angivelse af vidnetema samt begrundelse for vidneførslen bør derfor være en kortfattet angivelse heraf.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at der bør indføres et krav om, at en part skal angive et tema for, hvad det pågældende vidne skal forklare om, samt en begrundelse for, hvorfor det er relevant at høre vidnet.

En sådan fremgangsmåde vil efter Justitsministeriets opfattelse kunne medvirke til, at parter og advokater forholdsvis tidligt i processen foretager en nøjere overvejelse af formålet med og relevansen af enhver vidneførsel, ligesom retten vil få informationer, som sætter den i stand til at forholde sig til relevansen af en vidneførsel.

I forhold til parternes angivelse af vidnetema og begrundelse for vidneførslen må omfanget heraf bero på en konkret vurdering.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.1.2.3.1.1 og 2.1.2.3.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 49 (forslag til retsplejelovens § 353, stk. 3, 4. pkt.), og bemærkningerne hertil.

2.8. Udenlandske forkyndelser

Sø- og Handelsretten bemærker vedrørende spørgsmålet om en centralisering af behandlingen af udenlandske forkyndelser, at sådanne forkyndelser generelt ikke længere giver anledning til problemer. Retten kan derfor tilslutte sig, at der næppe er noget vundet ved at centralisere denne opgave.

Justitsministeriet vil sammen med Domstolsstyrelsen undersøge behovet for en centralisering og på baggrund heraf overveje, om der bør ske en sådan centralisering, eller om opgaven fortsat bør ligge decentralt. Der henvises herom i øvrigt til pkt. 2.1.2.7.1.3. og 2.1.2.7.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

2.9. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Advokatrådet og Danske Advokater finder det væsentligt, at de ressourcer, der potentielt frigøres ved at gennemføre udvalgets forslag, forbliver i domstolssystemet.

Procesbevillingsnævnet anfører, at udvalgets forslag er velafbalancerede. Nævnet fremhæver, at det er vigtigt, at nævnet får tilført tilstrækkelige ressourcer til at behandle det forøgede antal sager for at undgå, at Procesbevillingsnævnet bliver en ”flaskehals”.

Østre Landsret og Vestre Landsret anser det for afgørende, at der tilvejebringes mulighed for, at de nuværende alt for lange sagsbehandlingstider ved landsretterne kan nedbringes til et niveau, der er tilfredsstillende for landsrettens brugere.

Domstolsstyrelsen bemærker særligt om de nødvendige it-indsatser som følge af udvalgets forslag, at disse generelt er omfattet af Domstolsstyrelsens digitaliseringsstrategi for 2014-2018 og derfor i det hele kan tiltrædes. Det har dog som følge af, at der afventes en afklaring af det videre forløb for sagsbehandlingssystemet JFS, endnu ikke været muligt at fastlægge en konkret tidsplan for implementering af nye it-systemløsninger, herunder

særligt for et digitalt sagsbehandlingssystem for retterne. Domstolsstyrelsen ønsker i den forbindelse at understrege, at de fulde gevinster for en del af forslagene ikke vil kunne realiseres, før retterne er i stand til fuldt ud at behandle sager digitalt.

I forhold til forslagene om begrænsning af adgangen til appel i civile sager er der i beregningen af potentialet for disse forslag taget højde for, at forslagene medfører flere sager for Procesbevillingsnævnet og dermed også et behov for øgede ressourcer.

Lovforslaget vurderes samlet set at medføre mindreudgifter for det offentlige. De økonomiske konsekvenser af lovforslaget vil indgå i fastlæggelsen af de økonomiske rammer for domstolene i forbindelse med finanslovsforslaget for 2015. I fastlæggelsen af de økonomiske rammer vil også indgå en vurdering af behovet for eventuelle flere ressourcer i forhold til domstolenes sagsbehandlingstider.

Der henvises i øvrigt til pkt. 11 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

3. Lovforslaget

Der er foretaget en række redaktionelle ændringer.

II. Delnotat om adgangen til appel i civile sager afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene

1. Hørte myndigheder og organisationer

Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene afgav i juli 2013 et delnotat om adgangen til appel i civile, som har været i høring hos:

Højesteret, Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Domstolenes Tjenestemandforening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Børn og Familier, Børnesagens Fællesråd, Børne og kulturchefforeningen, Børns Vilkår, Børnerådet, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Børne- og Ungdomspsykiatrisk Selskab, Dansk Socialrådgiverforening, Dansk Psykologforening, Det centrale handicapråd, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk Pantebrevsforening, Retspolitisk Forening, Danske Speditører, De Danske Patentagenters Forening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Fagligt Fælles Forbund 3, Finansrådet, Finans og Leasing, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Fabu, Foreningen af Danske Døgninstitutioner, Foreningen af Socialchefer i Danmark, ForældreLANDSforeningen (FBU), Domstolenes Tjenestemandforening, HK/Danmark, HK/kommunal, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsforeningen Bopam, Landsforeningen af Aktive Bedsteforældre, Landsforeningen af opholdssteder, botilbud og skolebehandlingstilbud (LOS), Landsforeningen af Socialpædagoger, Liberale Erhvervs Råd, Plejefamiliernes Landsforening, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Red Barnet, Retssikkerhedsfonden, Socialpædagogernes Landsforbund, Syddansk Universitet, TABUKA, TEKNIQ - Instal-

latørernes Organisation, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

Justitsministeriet har modtaget høringsvar fra følgende:

Højesteret, Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Rigsadvokaten, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Retspolitisk Forening, Danske Speditører, Det Danske Voldgiftsinstitut, Finansrådet, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forsikring & Pension, ForældreLANDSforeningen (FBU), Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, Københavns Retshjælp, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsforeningen af opholdssteder, botilbud og skolebehandlingstilbud (LOS), Retssikkerhedsfonden, Socialpædagogernes Landsforbund, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed og Aarhus Retshjælp.

Herudover har Silkeborg Retshjælp og FTF – Hovedorganisation for 450.000 offentligt ansatte og privat ansatte afgivet høringsvar.

Forslaget om begrænsning af appel i sager om tvangsanbringelse af børn, som indgår i delnotat om adgangen til appel i civile sager afgivet af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene, har i perioden fra den 20. december 2013 til den 31. januar 2014 været sendt i en supplerende høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Børn og Familier, Børnesagens Fællesråd, Børne og kulturchefforeningen, Børns Vilkår, Børnerådet, Danske Handicaporganisationer, Dansk Børne- og Ungdomspsykiatrisk Selskab, Dansk Socialrådgiverforening, Dansk Psykologforening, Det centrale handicapråd, Fabu, Foreningen af Danske Døgninstitutioner, Foreningen af Socialchefer i Danmark, Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge, Landsforeningen Bopam, Landsforeningen af Aktive Bedsteforældre, Landsforeningen af Socialpædagoger, Plejefamiliernes Landsforening, Red Barnet og TABUKA.

Justitsministeriet har i den forbindelse modtaget høringsvar fra følgende:

Børnerådet, Børns Vilkår, Red Barnet, Dansk Psykologforening, Dansk Socialrådgiverforening og Børnesagens Fællesråd.

Endelig er FDM, Tekniq, Dansk Erhverv, Advokatrådet, Forbrugerrådet og Dommerfuldmægtigforeningen i forbindelse med høringen over Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene samlede rapport, som blev afgivet i december 2013, fremkommet med bemærkninger til udvalgets forslag vedrørende adgangen til appel i civile sager. Disse bemærkninger er medtaget i det følgende, mens bemærkninger til udvalgets øvrige forslag er medtaget under afsnit I ovenfor.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne høringssvar.

Justitsministeriets kommentarer til høringssvarene er anført med *kursiv*.

Det bemærkes, at udvalgets delnotat om adgangen til appel i civile sager blev sendt i høring sammen med udvalgets delnotat om sagstilgangen til Højesteret, og de modtagne høringssvar vedrører således begge delnotater. Forslagene i delnotatet om sagstilgangen til Højesteret blev gennemført ved lov nr. 84 af 28. januar 2014, som trådte i kraft den 1. februar 2014. I denne høringsoversigt kommenteres således kun den del af høringssvarene, som vedrører delnotatet om adgangen til appel i civile sager.

2. Høringssvarene

2.1. Generelt

Danske Speditører, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Byretterne, Rigsadvokaten, KL, Børne- og Ungdomspsykiatrisk selskab i Danmark og Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed har ingen bemærkninger.

Forbrugerombudsmanden har oplyst, at Forbrugerombudsmanden ikke har ressourcer til at afgive bemærkninger.

Højesteret, Procesbevillingsnævnet, Dommerforeningen, Østre Landsret og Vestre Landsret tilslutter sig udvalgets udtalelser og forslag i delnotatet. **Dommerforeningen** anfører i den forbindelse, at forslagene er stillet af et enigt udvalg, hvor bl.a. dommere og advokater er repræsenteret, og at det er Dommerforeningens opfattelse, at man inden for de givne

rammer med forslagene opnår en mere effektiv behandling af de civile sager, uden at dette sker på bekostning af den enkeltes retssikkerhed.

Finansrådet er positiv i forhold til udvalgets sigte om at effektivisere behandlingen af civile sager ved domstolene. Finansrådet finder generelt, at udvalget har fundet nogle afbalancerede løsninger i forhold til på den ene side at bevare en høj grad af retssikkerhed og på den anden side at gøre domstolssystemet mere effektivt.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører, at høringsfristen hen over sommerperioden er for kort, og at høringen ikke burde være foregået på denne måde.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører endvidere, at emnet og forslagene vedrører vitale betingelser for borgernes adgang til en retfærdig rettergang og derfor er af central betydning for retsstaten. Der er i det danske samfund behov for en styrkelse af retssikkerheden. Udvalgets forslag går i den modsatte retning, og en gennemførelse af forslagene vil indebære en yderligere svækkelse af retssikkerheden. Udvalget burde have forholdt sig til, at justitsvæsenet i Danmark giver overskud. Dette overskud burde efter foreningernes opfattelse anvendes til at forbedre retssikkerheden for borgerne. At indføre de foreslåede begrænsninger med en udvidet kompetence- og ressourceindsigt til Procesbevillingsnævnet indebærer ikke en retssikkerhedsmæssig bæredygtig løsning, idet Procesbevillingsnævnets virksomhed ikke er omfattet af basale retssikkerhedsgarantier som f.eks. begrundelsespligt, tidsfrister, aktindsigt, åbenhed mv. Nævnet arbejder endvidere under hemmeligholdelse af dissens (også for sagens parter).

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** foreslår på den anførte baggrund, at hovedparten af de foreslåede lovændringer ikke gennemføres. Der er tale om forslag, der vil forringe borgernes retssikkerhed. Foreningerne foreslår, at Folketinget (Retsudvalget) eller Justitsministeriet i stedet nedsætter en uafhængigt fungerende Retssikkerhedskommission, der kan foretage en sammenhængende undersøgelse af området, og som kan fremkomme med forslag til forbedringer af retssystemet til styrkelse af borgernes retssikkerhed.

Procesbevillingsnævnet anfører, at det er en hovedopgave at sikre, at der er adgang for borgere, virksomheder og myndigheder til at få behandlet civile tvister ved domstolene hurtigt og effektivt og på en måde, der er retssikkerhedsmæssigt forsvarlig. For at sikre opfyldelsen af denne målsæt-

ning er det vigtigt, at de to landsretter og Højesteret så vidt muligt kun bruger kræfterne på de ”rigtige” sager i forhold til, hvad der er de forskellige retsinstansers opgave i retssystemet efter den seneste retsplejereform. Det må i den forbindelse sikres, at der ikke sker afskæring af appel i videre omfang, end det er retssikkerhedsmæssigt forsvarligt. Med disse bemærkninger kan Procesbevillingsnævnet overordnet tilslutte sig udvalgets forslag.

2.2. Ændring af appelgrænsen i civile sager

Advokatrådet er helt principielt af den opfattelse, at der bør være mulighed for, at alle retssager behandles i to instanser. Ud fra det kommissorium, delnotatet er baseret på, anerkender Advokatrådet imidlertid, at en ankegrænse på 50.000 kr. må anses som et fornuftigt tiltag i forhold til landsrettens arbejdsgang og i lyset af, at den nuværende ankegrænse på 10.000 kr. er meget lav i forhold til andre sammenlignelige lande.

Danske Advokater kan efter en samlet vurdering og under de givne omstændigheder tilslutte sig forslaget om at hæve beløbsgrænsen fra 10.000 kr. til 50.000 kr. og henviser i den forbindelse til udvalgets anbefaling om, at det tre år efter den nye appelgrænses ikrafttræden overvejes, om der i lyset af de praktiske erfaringer med reglerne er anledning til at justere grænsen.

Danske Advokater finder dog, at den nuværende beløbsgrænse for kære af afgørelser om omkostningsspørgsmål bør fastholdes, idet en forhøjelse af beløbsgrænsen i kæresager vedrørende byretternes omkostningsafgørelser, der vil komme til at omfatte ca. 80 pct. af de sager, hvori en part kan finde anledning til at kære en omkostningsafgørelse, vil medføre en voldsom forøgelse af sagsmængden i Procesbevillingsnævnet, uden at det kan forventes at ville medføre en tilsvarende nedgang i antallet af kæremål ved landsretterne. Det er endvidere Danske Advokaters opfattelse, at domstolene ikke i tilstrækkeligt omfang kan siges at leve op til kravet om at begrunde omkostningsafgørelser.

Danske Advokater finder desuden, at den foreslåede appelgrænse ikke bør finde anvendelse ved kære af skifterettens sagsomkostningsafgørelser i konkurssager og andre insolvensretlige sager.

Finansrådet og **Håndværksrådet** kan tilslutte sig udvalgets forslag om at hæve beløbsgrænsen for anke til 50.000 kr.

Håndværksrådet peger i den forbindelse på, at når beløbsgrænsen har været uændret på 10.000 kr. siden 1990, er beløbsgrænsen i realiteten løbende blevet lavere. Håndværksrådet er derfor enig i, at grænsen skal hæves således, at småsagerne ikke optager uforholdsmæssigt meget tid og medvirker til de alt for lange sagsbehandlingstider ved landsretterne. Hvis grænsen hæves, er det dog yderst vigtigt, at byretterne er ekstra omhyggelige, når de vejleder og vurderer sager omfattet af småsagsprocessen.

Finansrådet anfører, at ændringen alt andet lige vil resultere i en kortere sagsbehandlingstid ved landsretterne, og at den foreslåede beløbsgrænse tilmed flugter med beløbsgrænsen for sager omfattet af småsagsprocessen. Der sikres herved en fornuftig balancegang mellem retssikkerhed og hurtig sagsbehandlingstid, såfremt alle appelsager under 50.000 kr. kan ankes/kæres med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Dommerfuldmægtigforeningen anfører, at det er foreningens principielle holdning, at beløbsgrænsen på 10.000 kr. bør hæves til et mere tidssvarende niveau, og at en beløbsgrænse på 50.000 kr. meget vel kan være det korrekte niveau. Foreningen udtrykker dog generelt bekymring for udviklingen i karakteren af de sager, der behandles efter småsagsprocessen, idet der i flere og flere tilfælde er tale om relativt komplicerede spørgsmål. En egentlig ankebegrænsning i disse sager vil formentlig få den betydning, at sagerne vil blive ”pustet op” under byretssagen, hvorved effektiviseringspotentialet i forhold til en ankebegrænsningsregel, som svarer til beløbsgrænsen for småsager, kan gå tabt.

Procesbevillingsnævnet anbefaler, at det i bemærkningerne til retsplejelovens § 389, stk. 2, 2. pkt., og § 391, stk. 1, 2. pkt., om afgørelser, hvor sagens omkostninger er ophævet, præciseres, om det er de vejledende takster eller påstanden fra den, der ønsker byrettens sagsomkostningsafgørelse indbragt for landsretten, der er afgørende for, om der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 50.000 kr. For så vidt angår udvalgets forslag vedrørende salærafgørelser og afgørelser om at ophæve sagens omkostninger bemærker Procesbevillingsnævnet, at der ikke er medtaget en tilsvarende ændring af retsplejelovens § 584 a om udlægssager.

Forsikring & Pension kan generelt bakke op om, at sagens omkostninger skal stå i forhold til sagens genstand. En så væsentlig ændring af appelgrænsen er imidlertid betænkelig ud fra et retssikkerhedsmæssigt syns-

punkt. Det bør derfor nøje vurderes, om det vil være tilstrækkeligt at hæve appelgrænsen til et niveau, der svarer til den almindelige prisindeksering.

Dansk Erhverv foreslår, at appelgrænsen alene hæves til 25.000 kr.

Tekniq anfører, at en forhøjelse af appelgrænsen til 50.000 kr. for en lang række civile sager i realiteten vil svare til at indføre et princip om, at sager kun kan undergives behandling i én instans, og at de nuværende fordele ved, at småsager kan varetages af parten selv, vil blive gjort illusoriske, da det vil være nødvendigt med advokatbistand allerede på tidspunktet for sagens indbringelse for byretten for at sikre, at alle relevante påstande, anbringender og beviser gøres gældende. **Tekniq** foreslår derfor, at appelgrænsen fastsættes til 20.000 kr.

DI kan støtte en vis forhøjelse af appelgrænsen, men finder, at den foreslåede forhøjelse er for voldsom, idet den vil medføre, at parterne i et uforholdsmæssigt stort antal sager vil være afskåret fra at udnytte det grundlæggende to-instansprincip. **DI** stiller sig desuden uforstående over for forslaget om, at afgørelser om ophævelse af sagens omkostninger kun kan appelleres særskilt, hvis der er spørgsmål om tilkendelse af sagsomkostninger med mere end 50.000 kr. Hvis retten har ophævet sagens omkostninger, kender parterne jo ikke størrelsen af disse og kan derfor ikke vide, om der er adgang til at appellere den truffe afgørelse.

LO, FTF og **Akademikernes Centralorganisation** finder den foreslåede forhøjelse af appelgrænsen betænkelig, da en del sager på det ansættelsesretlige område har en sagsgenstand på under 50.000 kr. og dermed ikke længere vil være omfattet af det grundlæggende to-instansprincip.

LO anbefaler, at ankeadgangen kun bør begrænses som foreslået, hvis der samtidig gennemføres ændringer, der giver større sikkerhed for, at man i sager, der udspringer af ansættelsesretlige forhold, når frem til det rigtige resultat. Det kan f.eks. ske ved at lade sagkyndige dommere deltage i behandlingen af de omhandlede sager på samme måde, som det sker i de sager, der behandles af SØ- og Handelsretten.

Forbrugerrådet er bekymret for de foreslåede appelbegrænsninger, idet der er et meget stort spring fra 10.000 kr. til 50.000 kr., og det altid har været udgangspunktet i dansk ret, at en part i civile sager har ret til at få prøvet sin sag i to instanser. Forbrugerrådet finder, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at fravige dette vigtige princip i dansk retspleje, der

alene synes at have til formål at begrænse antallet af sager ved landsretterne. Udvalgets tal viser, at der bliver tale om at afskære appel i 2/3 af sagerne, hvilket forekommer uigenomtænkt i betragtning af, at der ikke foreligger tal for, hvor mange sager der omgøres i 2. instans. Hvis der sker en forhøjelse, bør det i øvrigt ske på en sådan måde, at der i loven skabes absolut sikkerhed for, at enhver tvivl om afgørelsens rigtighed er tilstrækkelig til at opnå apellat fra Procesbevillingsnævnet.

Institut for Menneskerettigheder er stærkt betænkelig ved forslaget om at begrænse adgangen til appel, da forslaget vil indføre et et-instansprincip i hovedparten af de civile sager. Den foreslåede forhøjelse af beløbsgrænsen vil afskære appel i næsten 2/3 af alle sager. Det er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt reelt at indføre et et-instansprincip i 2/3 af alle sager, eftersom kvaliteten af byretternes afgørelser vel næppe kan siges at være så høj, at appelbehandling i landsretterne må anses som en samfundsmæssig luksus, der kan ofres på effektivitetens alter. Instituttet anfører endvidere, at det afgørende spørgsmål er, hvor stor en del af byretternes afgørelser der omgøres af landsretterne. Instituttet hæfter sig i den forbindelse ved fraværet i notatet af statistiske oplysninger herom.

Instituttet bemærker endvidere, at mange retssager mod det offentlige indtil domstolsreformen i 2008 blev anlagt ved en landsret med ankeadgang til Højesteret. Efter domstolsreformen anlægges sagerne i dag ved en byret med ankeadgang til landsretten. Efter forslaget vil en betydelig del af borgernes sager mod det offentlige blive afgjort endeligt af byretterne uden ankeadgang til landsretterne. Det må alt andet lige anses som en betydelig svækkelse af borgernes retssikkerhed over for det offentlige.

Institut for Menneskerettigheder stiller desuden spørgsmålstejn ved det retssikkerhedsmæssigt forsvarlige i at fastholde en lige så snæver adgang til 2. instansbevilling som i dag.

Silkeborg Rets Hjælp anfører, at den foreslåede appelgrænse på 50.000 kr. svarer til beløbsgrænsen for de sager, der omfattes af småsagsprocessen, som er tænkt som en advokatløs gør-det-selv-proces, og som udgør 2/3 af de tvistige civile sager. Efter gældende ret vil en selvmøder i forbindelse med anke kunne råde bod på den skade, der måtte være sket i byretten. Med den foreslåede forhøjelse af appelgrænsen er det ikke længere tilfældet, og forslaget modarbejder dermed intentionen med den relativt billige, advokatløse småsagsproces.

Aarhus Retshjælp anfører, at forhøjelse af appelgrænsen til 50.000 kr. er stærkt betænkelig. Det skyldes bl.a., at småsagerne helt overvejende gennemføres uden professionel bistand til parterne.

Københavns Retshjælp udtaler sig imod en forhøjelse af beløbsgrænsen til 50.000 kr., idet sager om beløb i intervallet mellem 10.000 kr. og 50.000 kr. kan have stor betydning for den enkelte borger. Det er derfor betænkeligt, hvis appeladgangen i sådanne sager generelt begrænses. De tilstræbte effektiviseringshensyn synes tilstrækkeligt varetaget ved, at landsretterne efter forslaget får en adgang til at afvise ankesager.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører, at en femdobling af beløbsgrænsen er en klar svækkelse af borgersiden, og det forhold, at sagsomkostningerne skal være omfattet af samme beløbsgrænse, udgør en yderligere svækkelse. Det anføres endvidere, at det er generelt anerkendt, at byretternes afgørelser ikke sjældent er kvalitetsmæssigt svingende. Det må derfor frarådes, at omkostningsafgørelser under 50.000 kr. kan træffes af en byretsdommer med viden om, at der ikke er nogen direkte adgang til kritisk behandling under appel. En yderligere anvendelse af Procesbevillingsnævnet er desuden retssikkerhedsmæssigt problematisk.

FDM støtter ikke forslaget om at hæve ankegrænsen til 50.000 kr., men har forståelse for, at ankegrænsen pristalsreguleres og sikres nogle år frem i tiden, hvilket kan ske ved en forhøjelse til 20.000 kr.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at der – i forhold til sager om økonomiske krav – er behov for at hæve beløbsgrænsen på 10.000 kr., som ikke har været ændret, siden den blev indført i 1990.

Ligesom udvalget finder Justitsministeriet, at der er en risiko for, at domstolene ikke vil blive opfattet som et forum, hvor den almindelige borger endeligt kan få løst sine tvister efter en sædvanlig behandling i to instanser, hvis beløbsgrænsen sættes for højt.

Var beløbsgrænsen blevet opregnet med det almindelige pris- og lønindeks, ville beløbet i 2012 være på ca. 17.000 kr.

Justitsministeriet finder efter en samlet vurdering herefter, at beløbsgrænsen på nuværende tidspunkt alene bør forhøjes til 20.000 kr.

Justitsministeriet er endvidere enig med udvalget i, at det er afgørende, at der fortsat er mulighed for at få tilladelse til at indbringe afgørelsen for landsretten, således at der er mulighed for at få korrigeret en forkert afgørelse eller for at få landsrettens afgørelse af en sag, som har en betydning, der rækker ud over den konkrete sag.

Med lovforslaget opretholdes derfor muligheden for at søge Procesbevillingsnævnet om tilladelse til prøvelse i 2. instans også i sager vedrørende økonomiske krav under den foreslåede beløbsgrænse på 20.000 kr.

Det bemærkes, at forslaget om at forhøje beløbsgrænsen ikke berører den eksisterende adgang til prøvelse i 2. instans (uden krav om Procesbevillingsnævnets tilladelse) af sager uden økonomisk værdi som f.eks. visse anerkendelsessøgsmål. Alt efter den nærmere udformning af stævningen og de anførte anbringender betyder det, at eksempelvis et anerkendelsessøgsmål om, hvorvidt en påtænkt handlemåde er lovlig, eller hvorvidt en myndighedsafgørelse er ugyldig, fortsat vil kunne ankes uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet i samme omfang som hidtil.

Justitsministeriet er desuden enig med udvalget i, at beløbsgrænsen skal være den samme for anke af domme i civile sager og for kære af kendelser og beslutninger om sagsomkostninger, som er afsagt af en byret eller en fogedret, samt bestemmelser i byretsdomme om sagsomkostninger og udlæg i fogedsager. Herudover er Justitsministeriet enig i, at beløbsgrænsen også skal gælde for salærafgørelser i fri processager og for appel af en del af de omkostningsafgørelser, hvor retten i 1. instans har ophævet sagens omkostninger, samt ved omkostningsafgørelser i konkurssager og andre insolvensretlige sager.

I forhold til bemærkningerne fra Procesbevillingsnævnet bemærker Justitsministeriet, at det er præciseret i bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 60, 65 og 82, at det i sager, hvor retten har ophævet sagens omkostninger, er påstanden (vedrørende sagsomkostninger) fra den, der ønsker byrettens afgørelse om at ophæve sagsomkostningerne indbragt for landsretten, som er afgørende for, om der er mulighed for at appellere afgørelsen uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. Herudover er der medtaget bestemmelser om adgangen til at appellere afgørelser om at ophæve sagens omkostninger og om adgangen til at appellere salærafgørelser i retsplejelovens § 584 a om udlægssager.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.1 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 53, 60, 61, 65, 80, 81 og 83 (forslag til retsplejelovens § 368, stk. 1, 2. pkt., § 389, stk. 2, 1. pkt., og stk. 3, § 391, stk. 1, § 584, stk. 2, 1. pkt., og § 584 a, stk. 1, 1. pkt., og stk. 3), § 3, nr. 1 (forslag til konkurslovens § 248, stk. 2, 2. pkt.), og § 5, nr. 1 (forslag til § 121, stk. 1, 3. pkt., i lov om fuldbyrdelse af straf mv.), og bemærkningerne hertil.

2.3. Afvisning af visse 2. instans ankesager uanset sagens økonomiske værdi

Advokatrådet har forståelse for de hensyn, der ligger bag forslaget, og kan således også generelt støtte initiativer, som modvirker overflødige og udsigtsløse ankesager. Forslaget kan dog samtidig være forbundet med visse retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, idet adgangen til prøvelse af afgørelser må anses for at være et helt fundamentalt princip i retsplejen. Der er således tale om en vanskelig afvejning af disse til dels modsatrettede hensyn. Det kan endvidere overvejes, om forslaget indebærer en reel effektivisering, idet der ifølge forslaget ikke vil ske afvisning, uden at landsretten har hørt sagens parter.

I **Advokatrådets** høringssvar vedrørende udvalgets samlede rapport anføres det, at rådet efter omstændighederne kan tilslutte sig forslaget. Det forudsættes i den forbindelse, at afvisningsadgangen praktiseres med en ganske betydelig tilbageholdenhed, og at dette forhold specifikt bør fremhæves i bemærkningerne. Alternativt kan forventningerne til reglens formentlig meget begrænsede anvendelse i praksis tale for, at forslaget ikke gennemføres.

Danske Advokater bemærker, at den foreslåede bestemmelse er forbundet med principielle retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, og at anvendelse af en sådan bestemmelse i givet fald alene bør ske rent undtagelsesvis og i helt åbenbare tilfælde. Dette bør i givet fald komme meget klart til udtryk i bemærkningerne.

Institut for Menneskerettigheder anfører, at der er tale om en nyskabelse i dansk retspleje. Instituttet finder det stærkt betænkeligt at indføre en sådan nyskabelse uden en mere uddybende vurdering af de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder forbundet hermed. Oplysningerne om procesordningen i Norge, Sverige og Finland er meget kortfattede, og det fremgår ikke af notatet, hvor ofte den særlige afvisning under anke tænkes an-

vendt i Danmark. Jo mere den anvendes, jo større er effektiviseringspotentialet, men jo større er også de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder også. Konsekvenserne af den særlige afvisningsadgang bør undergives en betydeligt mere indgående vurdering, herunder navnlig ved at inddrage oplysninger om de konkrete konsekvenser af den nævnte afvisningsadgang i de andre nordiske lande og ved nærmere oplysninger om det forventede effektiviseringspotentiale.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører, at det må betegnes som retssikkerhedsmæssigt meget betænkeligt, at en borger, der ønsker, at landsretten skal behandle den pågældendes sag, udsættes for en risiko for, at sagen afvises uden nogen egentlig rettergang under appellen.

Dansk Erhverv, DI, Finansrådet og **Forbrugerrådet** finder forslaget betænkeligt.

LO finder forslaget afbalanceret.

Muligheden for, at landsretten kan afvise visse 2. instans ankesager, vil være en ny ordning i dansk ret.

Justitsministeriet skal fremhæve, at der med den foreslåede ordning ikke er tale om, at der skal foretages en systematisk screening af samtlige ankesager i landsretten. I overensstemmelse med udvalgets forslag er der således alene tale om en mulighed for landsretten for at afvise en sag i de tilfælde, hvor det umiddelbart vurderes, at parterne ikke har oplyst om forhold, der gør, at der er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald i landsretten, og der i øvrigt ikke foreligger grunde til, at sagen bør prøves i to instanser.

Justitsministeriet finder i den forbindelse anledning til at understrege, at to-instansprincippet fortsat vil være et grundlæggende princip i dansk retspleje. Bestemmelsen forudsættes således navnlig anvendt, hvor der f.eks. er tale om rene "kreditanker", dvs. hvor der alene ankes med det formål at udsætte fuldbyrdelsen af det (betalings)krav, som sagen omhandler.

Det vil naturligvis bero på en konkret vurdering af en sag, om betingelserne for afvisning af anken er opfyldt, men som foreslået af udvalget forudsættes muligheden navnlig anvendt i sager, hvor det umiddelbart synes nærliggende, at betingelserne for afvisning vil kunne være opfyldt. Det kan f.eks. være tilfældet, når der i ankestævningen henvises til samme påstande

og anbringender som i byretten, og der ikke afgives svarskrift. I sådanne sager, hvor der intet anføres til støtte for, at byrettens dom er forkert, og hvor det derfor umiddelbart forekommer åbenbart, allerede når sagen modtages i landsretten, at der ikke er udsigt til, at sagen vil få et andet udfald end i byretten, vil der således efter en konkret vurdering kunne ske afvisning efter den foreslåede bestemmelse.

Hertil kommer, at landsretten – som foreslået af udvalget – i de tilfælde, hvor afvisning overvejes, skal foretage en høring af parterne. Parterne vil således altid blive gjort opmærksom på, at en sådan afvisning overvejes, og dermed få lejlighed til at fremkomme med argumenter for, hvorfor sagen bør kunne prøves på ny.

Det foreslås endvidere, at landsrettens afgørelse om at afvise anken kan indbringes for Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 54 og 55 (forslag til retsplejelovens § 368 a og § 369, stk. 3, 2. pkt.), og bemærkningerne hertil.

2.4. Kære af afgørelser under sagens forberedelse

Dommerforeningen støtter forslaget og anfører, at landsretterne i de senere år har oplevet en voldsom stigning i netop denne type kæremål, og at landsretternes behandling af denne type kæremål medfører øget sagsbehandlingstid ved byretterne.

Finansrådet kan støtte forslaget. Forslaget kan således medføre en frigørelse af en del ressourcer i landsretterne samt medføre en hurtigere sagsbehandlingstid ved byretterne.

Dansk Erhverv og **DI** kan ikke støtte forslaget. **DI** anfører, at i betragtning af, at ankeadgangen foreslås meget væsentligt begrænset, vil dette forslag kunne indebære, at forkerte afgørelser truffet under forberedelsen hverken vil kunne appelleres særskilt eller i forbindelse med appel af den endelige afgørelse.

Silkeborg Retshjælp anfører, at det er en ikke helt sjælden problemstilling i småsager, at byretten henviser sagen til fortsat behandling efter de almindelige processuelle regler i medfør af retsplejelovens § 402. Herved fratages parterne muligheden for den billige sagsførelse, som småsagspro-

cessen bygger på. En sådan beslutning vil i givet fald ikke kunne kæres til landsretten. Ansøgning om procesbevilling forudsætter, at afgørelsen har afgørende og væsentlig betydning for sagens forløb, og en sådan ansøgning tillægges som det klare udgangspunkt ikke opsættende virkning. En part kan derfor være nødsaget til at antage en advokat i en sådan sag, inden Procesbevillingsnævnets afgørelse foreligger.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** finder forslaget retssikkerhedsmæssigt kontroversielt. Foreningen finder, at der er tale om en svækkelse af borgernes retsstilling, samt at yderligere inddragelse af Procesbevillingsnævnet vil medføre en besværliggørelse og belastning til skade for borgerne.

Procesbevillingsnævnet anfører, at det kunne overvejes at supplere § 395, hvorefter kære til Procesbevillingsnævnet som udgangspunkt ikke har opsættende virkning, med en bestemmelse om, at en afgørelse om ikke at tillægge en ansøgning opsættende virkning ikke – heller ikke med Procesbevillingsnævnets tilladelse – kan kæres.

Den ændring af instansordningen, som blev gennemført med domstolsreformen, og hvorefter byretterne er den almindelige førsteinstans i civile sager, har betydet bl.a., at landsretterne nu modtager et stort antal kæremål vedrørende byretternes afgørelser under sagernes forberedelse.

Udover at der er tale om et stort antal sager, hvilket belaster landsretterne, betyder indbringelse af disse spørgsmål for landsretten typisk, at sagsbehandlingstiden ved byretterne forlænges, da der ofte er tale om kæremål, som skal afgøres, inden sagens behandling kan fortsætte ved byretten.

En begrænsning af adgangen til at kære disse afgørelser vil derfor i mange tilfælde betyde, at sagsbehandlingen ved byretten vil kunne fremmes, og dermed, at sagsbehandlingstiden ved byretten bliver kortere.

Justitsministeriet er på den baggrund – både af hensyn til at aflaste landsretterne og for at nedbringe sagsbehandlingstiden ved byretten – enig med udvalget i, at muligheden for frit at kære byrettens afgørelser under sagen bør begrænses. Justitsministeriet er endvidere enig med udvalget i, at muligheden for at kære byrettens afgørelser ikke helt bør afskæres, idet der fortsat skal være mulighed for at søge om tilladelse hos Procesbevillingsnævnet til at kære kendelser og beslutninger afsagt under sagens forberedelse eller hovedforhandlingen.

Betingelserne for at få kærretilladelse foreslås at være, at afgørelsen angår spørgsmål af væsentlig betydning for sagens forløb eller af afgørende betydning for parten, og at der også i øvrigt er anledning til at lade afgørelsen prøve af landsretten som 2. instans. Det forudsættes således, at der udover en vurdering af afgørelsens karakter også foretages en vurdering af selve afgørelsen, herunder af resultatet.

Samtidig præciseres det i retsplejelovens § 395, at en ansøgning til Procesbevillingsnævnet om tilladelse til kære kan tillægges opsættende virkning. Det bør dog have undtagelsens karakter, at dette sker. Justitsministeriet finder i den forbindelse ikke grundlag for helt at afskære muligheden for at få tilladelse til at kære en sådan afgørelse om opsættende virkning.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.3 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 63 (forslag til retsplejelovens § 389 a), og bemærkningerne hertil.

2.5. Omkostningsmæssige konsekvenser af kære

Finansrådet støtter forslaget, idet kæremål, som blot har til hensigt at træne processen, herved i højere grad kan undgås.

DI kan støtte forslaget.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører, at der er tale om en svækkelse af borgernes retsstilling, herunder at anvendelse af omkostningsfastsættelse som en form for ”straf” er helt uacceptabel.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at omkostningerne ved at kære bør bidrage til en grundig overvejelse af, om en afgørelse bør kæres. Træffer retten således særskilt afgørelse om fordeling af omkostningerne ved kæresagen i forbindelse med, at retten afgør kæremålet, og således at omkostningsfordelingen i kæresagen er uafhængig af selve sagens udfald, men alene afhænger af udfaldet af kæresagen, må det antages, at parterne i højere grad vil overveje, om der er udsigt til at få medhold i kæresagen. Herved vil kæremål, som reelt har til formål f.eks. at forhale sagen, kunne undgås.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.4 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 35, 36 og 38 (forslag til retsplejelovens §§ 312 og 322), og bemærkningerne hertil.

2.6. Anke af sager om tvangsanbringelse mv.

FBU ForældreLANDSforeningen finder det meget betænkeligt, hvis barnets, den unges eller forældremyndighedens indehavers ret til at anke byrettens domme til landsretten bliver begrænset, idet der er tale om afgørelser, som er meget indgribende for både barnet og forældrene. Det fremgår af det foreliggende statistiske materiale, at landsretterne har ændret byretternes afgørelser i ca. 2 pct. af sagerne. Det betyder, at landsretten i to ud af 100 sager har omgjort byrettens afgørelse, f.eks. ved, at barnet er blevet hjemgivet eller ved, at genbehandlingstiden er blevet nedsat. FBU fraråder på den baggrund, at der arbejdes videre med at begrænse muligheden for at anke disse afgørelser til landsretten.

Aarhus Retshjælp anfører, at værdien af den retsbeskyttelse, der ligger i en appelmulighed, ikke bør underkendes, selv om omgørelsesprocenten i de nævnte sager er meget beskedne.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører, at kvaliteten af byretternes afgørelser typisk bliver bedre, når byretsdommere må tage i betragtning, at der er mulighed for appel. Selve denne mulighed, selv om den ikke ofte udnyttes, har en kvalitetsmæssig virkning.

Landsforeningen af opholdssteder, botilbud og skolebehandlingstilbud (LOS) har forståelse for, at adgangen til at anke og kære begrænses, idet mål og midler skal være sammenhængende. Foreningen bemærker i den forbindelse, at der ikke er tale om fuldstændigt at afskære kære og anke. For så vidt angår tvangsfjernelse af børn er der tale om sager, der har vidtrækkende konsekvenser for alle involverede, og det er vigtigt, at Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold inddrages i et eventuelt arbejde med at ændre på de gældende regler.

Socialpædagogernes Landsforbund finder, at de forslåede ændringer er acceptable, herunder at der ikke er tale om en væsentlig svækkelse af retssikkerheden.

Børns Vilkår finder, at det potentielt er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt og derfor bør overvejes grundigt at afskære 2. instansbehandling af de

omhandlede sager. En gennemførelse af forslaget er imidlertid hensigtsmæssig og vil være til børnenes bedste. Der er således ofte tale om et meget opslidende forløb for de implicerede børn; det er meget sjældent børnene, der anker sagerne; og det vil – henset til den lave omgørelsesprocent – ofte være bedst for barnet, at barnets situation hurtigt afklares. Endelig kan Børns Vilkår tilslutte sig, at der efter en 3-årig periode gennemføres en evaluering af ordningen.

Red Barnet kan tilslutte sig forslaget, idet den foreslåede ændring må antages at udgøre en beskyttende faktor for barnets tarv.

Børnerådet er af den opfattelse, at hensynet til barnets bedste taler for den foreslåede begrænsning af appel, idet ventetiden i den periode, hvor en appel pågår, er både vanskelig, utryk og potentielt skadelig for barnet. Tvangsanbringelse af et barn indebærer en lang og tung sagsbehandling, som kan være særdeles vanskelig for barnet. En sagligt velbegrunnet og funderet afklaring så tidligt som muligt i forløbet vil derfor alt andet lige komme barnet til gode.

Børnesagens Fællesråd anfører, at det for de implicerede børn og unge ofte er et meget opslidende forløb, når de skal igennem et langt og tungt klagesystem, og at der for de tvangsanbragte børn er et stort behov for, at der bliver skabt ro om deres situation. De implicerede børn og unge har derfor ikke brug for at tage del i en langvarig ankeproces. Det er endvidere sjældent, at det er de tvangsanbragte børn, der anker sagerne. Børnesagens Fællesråd anbefaler, at afgørelser truffet af det administrative system om tvangsanbringelse af børn kan påklages direkte til landsretten (ikke byretten), og at der kun i særlige tilfælde gives mulighed for at få sagen prøvet ved Højesteret.

Dansk Socialrådgiverforening finder, at der er grund til at forkorte de meget lange forløb, hvor barnets eller den unges liv er fundamentalt uafklaret, fordi der ikke er truffet endelig afgørelse i deres sag. En gennemførelse af forslaget vil endvidere medføre en lettelse for forældrene, som er tilbøjelige til at forfølge sagen gennem alle administrative og retslige instanser. Med den foreslåede mulighed for, at Procesbevillingsnævnet kan meddele tilladelse til, at sagen indbringes for landsretten, kan Dansk Socialrådgiverforening anbefale den foreslåede ændring.

Dansk Psykologforening forholder sig positivt til forslaget, idet det vurderes, at retssikkerheden i vid udstrækning bevares, selvom der indføres en begrænsning af retten til appel i sager om tvangsanbringelse af børn.

Ved domstolsreformen gennemførtes det klare udgangspunkt, at alle civile sager skal anlægges ved byretten i 1. instans. En konsekvens heraf blev, at bl.a. sager om tvangsanbringelse af børn også blev henlagt til byretten i 1. instans.

Tidligere blev sagerne anlagt ved landsretten i 1. instans, og landsrettens afgørelse i de omhandlede sager kunne kun ankes til Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse. Der var således kun fri adgang til domstolsprøvelse i én instans, idet anke som nævnt krævede tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. I dag er der imidlertid fri adgang til domstolsprøvelse i to instanser, hvilket betyder, at sagerne kan behandles af i alt fire instanser. En behandling i fire instanser vil altid – uanset at sagerne behandles med den fornødne hurtighed – betyde, at sagerne får et længere forløb.

Der er derfor anledning til at overveje, om muligheden for frit at anke til landsretten tilfører alle sager af denne type væsentlig yderligere værdi. Dette må navnlig overvejes i lyset af, at det af hensyn til barnets tarv er meget afgørende, at sagerne kan afgøres hurtigt, så både barnet og forældremyndighedsindehaveren hurtigt kan få en afklaring af situationen.

Det foreslås på denne baggrund og i overensstemmelse med udvalgets forslag herom, at anke fra byret til landsret i sager om tvangsanbringelse af børn fremover kun kan ske med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. Det foreslås, at det samme skal gælde øvrige sager, hvor børn og ungeudvalget træffer afgørelse efter servicelovens § 74.

Betingelserne for at få Procesbevillingsnævnets tilladelse vil efter forslaget være, at sagen er principiel, eller at særlige grunde i øvrigt taler derfor.

Vurderingen af, om der foreligger særlige grunde til at tillade anke, beror på en konkret vurdering af omstændighederne i hver enkelt sag. Det indgår dog i alle tilfælde i vurderingen, om domfældelse i sagen kan være sket med urette.

Sager om tvangsfjernelse vil efter forslaget fortsat skulle behandles i børn og unge-udvalget, Ankestyrelsen og byretten, hvilket i sig selv sikrer, at eventuelle fejl rettes op. For yderligere at sikre dette, er det præciseret i bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse om ankebegrænsning, at betingelsen "særlige grunde" forudsættes at omfatte tilfælde, hvor byrettens afgørelse vurderes at være (åbenbart) forkert, eller hvor der i øvrigt er grund til at tro, at afgørelsen vil blive ændret af landsretten.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 11 (forslag til § 171 i lov om social service), og bemærkningerne hertil.

2.7. Øvrige forslag vedrørende anke og kære

2.7.1. Appel af delafgørelser

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører, at spørgsmålet om appel af delafgørelser er præget af en betydelig grad af uoverskuelighed selv for de professionelt involverede, at ventetiden ikke sjældent er på mange måneder, og at yderligere beføjelser og ressourcer til Procesbevillingsnævnet er retssikkerhedsmæssigt særdeles betænkeligt.

Som anført af udvalget er reglerne om tilladelse til appel af delafgørelser komplekse, og eventuelle misforståelser af retstilstanden kan føre til ukorrekte processkridt og afvisning af kæremål.

Justitsministeriet er derfor enig med udvalget i, at det vil være hensigtsmæssigt at forenkle reglerne om tilladelse til appel af delafgørelser, og at dette mest hensigtsmæssigt kan ske ved, at det i alle tilfælde er Procesbevillingsnævnet, som skal meddele tilladelse til appel af delafgørelser. Lovforslaget lægger i overensstemmelse hermed op til en vis forenkling af reglerne om delafgørelser.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.3 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 28, 67 og 38 (forslag til retsplejelovens § 253, stk. 3, § 392 og § 392 a), og bemærkningerne hertil.

2.7.2. Ankefristen

Advokatrådet finder det særdeles betænkeligt at forkorte fristen for anke til Højesteret fra 8 uger til 4 uger. Der er tale om komplicerede

sagskomplekser, hvor der bør gives advokater og klienter en rimelig frist. Det må endvidere forudses, at en kortere ankefrist vil medføre, at der i højere grad ankes ”for en sikkerheds skyld”.

Retspolitisk Forening og **Retssikkerhedsfonden** anfører, at forslaget er udtryk for en yderligere begrænsning af muligheden for appel og derfor er retssikkerhedsmæssigt særdeles betænkelig.

En ændring af ankefristen til i alle tilfælde at være 4 uger vil betyde en forenkling, en hurtigere afklaring for parterne af, om sagen er afsluttet, samt en kortere samlet sagsbehandlingstid i civile sager. Justitsministeriet er derfor enig med udvalget i, at ankefristen bør ændres, således at den i alle tilfælde er 4 uger.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2.2.6.4 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 56, 57, 72 og 73 (forslag til retsplejelovens § 371, stk. 2, 1. pkt., § 372, stk. 1, § 454, stk. 1, 1. pkt., og § 475 i, stk. 1, 1. pkt.), og § 4, nr. 1, (forslag til § 14 i lov om borteblevne), og bemærkningerne hertil.

2.8. Forslag til andre tiltag

Voldgiftsinstituttet finder, at appelmuligheden for visse afgørelser på voldgiftsområdet kan begrænses, bl.a. fordi disse sager har gennemgået en behandling i overensstemmelse med voldgiftslovens forskrifter, som er udarbejdet i overensstemmelse med internationalt anerkendte standarder, og ved en uafhængig og upartisk voldgiftsret, som normalt er kendetegnet ved at besidde en meget høj ekspertise inden for det relevante retsområde.

Voldgiftsinstituttet peger i den forbindelse på to muligheder for at begrænse muligheden for appel. En mulighed er helt at afskære anke af domstolenes afgørelser på voldgiftsområdet. En sådan begrænsning vil være i overensstemmelse med UNCITRAL's modellov om voldgift (modelloven), som den danske voldgiftslov i vidt omfang er baseret på. En anden mulighed er at afskære anke af domstolenes afgørelser i tilfælde, hvor voldgiftsrettens afgørelse stadfæstes. I flere europæiske lande har man, bl.a. af hensyn til voldgiftsprocessens effektivitet, indført en sådan asymmetrisk ankebegrænsning. En bedre og mere effektiv domstolsbehandling på voldgiftsområdet kan endvidere opnås ved at samle domstolenes behandling af sager om voldgiftsretlige spørgsmål ved f.eks. Sø- og Handelsretten, ved en enkelt afdeling i hver landsret eller ved en særlig afdeling i Højesteret.

Justitsministeriet er enig med Voldgiftsinstituttet i, at der kan være grund til at overveje mulighederne for at begrænse appel på voldgiftsområdet. Justitsministeriet finder imidlertid, at dette bør ske som led i de overvejelser, der for øjeblikket pågår hos Voldgiftsinstituttet om ændring af voldgiftsloven.

2.9. Økonomiske konsekvenser af lovforslaget

Procesbevillingsnævnet anfører, at der er grund til at forvente, at en gennemførelse af udvalgets forslag vil betyde en væsentlig forøgelse af det antal sager, nævnet skal behandle. Procesbevillingsnævnet fremhæver i den forbindelse, at det er vigtigt, at nævnet tilføres tilstrækkelige ressourcer til at behandle det forøgede antal sager, idet nævnet ellers risikerer at blive en flaskehals i forhold til ønsket om en hurtig og effektiv retspleje.

Advokatrådet anfører, at der må tages højde for, at den forhøjede ankegrænse vil medføre et betydeligt merarbejde for Procesbevillingsnævnet, idet det må forventes, at advokater i stort omfang vil indsende ansøgning til Procesbevillingsnævnet.

Vestre Landsret og **Østre Landsret** understreger betydningen af, at de ressourcer, der isoleret set vil kunne frigøres ved de foreslåede begrænsninger i adgangen til appel til landsretterne, fastholdes i landsretterne, således at de nævnte ressourcer kan bruges til at sikre en bedre behandling af landsretternes sager, herunder navnlig ved at få nedbragt landsretternes alt for lange sagsbehandlingstider.

Østre Landsret anfører endvidere, at landsretten som følge af en betydelig sagstilgang og den reduktion i antallet af landsdommere og kontoransatte, der skete efter domstolsreformen i 2007, for tiden beklageligvis har et meget stort antal verserende civile sager og straffesager, hvilket har medført en stigning i landsrettens sagsbehandlingstider. For at løse dette akutte problem er der behov for, at landsretten tilføres ressourcer, eller at der sker en begrænsning i sagstilgangen til landsretten.

Den Danske Dommerforening finder det af afgørende betydning, at de ressourcer, der frigøres ved de foreslåede ændringer, bliver hos domstolene.

Domstolsstyrelsen har noteret sig landsretternes understregning af betydningen af, at de ressourcer, som der isoleret set vil kunne frigøres ved de foreslåede begrænsninger i adgangen til appel til landsretterne, fastholdes i landsretterne til brug for reduktion af de aktuelt lange sagsbehandlingstider. Det er styrelsens opfattelse, at det er af afgørende betydning, at landsretternes ressourcer efter en implementering af de foreslåede begrænsninger skal være således, at det er muligt at reducere sagsbehandlingstiderne til et tilfredsstillende niveau.

Domstolsstyrelsen anfører endvidere, at de foreslåede appelbegrænsninger må antages at få betydning for den måde, civile sager føres på i byretten, og at dette – sammenholdt med betydningen af en høj kvalitet i byretternes afgørelser – indebærer, at der vil kunne blive behov for også at vurdere byretternes ressourcesituation. En gennemførelse af forslagene vil endelig medføre behov for tilpasning af tekster og vejledninger mv. i retternes sagsbehandlingssystemer, hvorfor et vist tidsrum mellem vedtagelse og ikrafttrædelse er nødvendig af hensyn til en hensigtsmæssig implementering.

I forhold til forslagene om begrænsning af adgangen til appel i civile sager er der i beregningen af potentialet for disse forslag taget højde for, at forslagene medfører flere sager for Procesbevillingsnævnet og dermed også et behov for øgede ressourcer.

Lovforslaget vurderes samlet set at medføre mindreudgifter for det offentlige. De økonomiske konsekvenser af lovforslaget vil indgå i fastlæggelsen af de økonomiske rammer for domstolene i forbindelse med finanslovsforslaget for 2015. I fastlæggelsen af de økonomiske rammer vil også indgå en vurdering af behovet for eventuelle flere ressourcer i forhold til domstolenes sagsbehandlingstider.

Der henvises i øvrigt til pkt. 11 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

3. Lovforslaget

Det fremsatte lovforslag adskiller sig på følgende punkter fra det lovudkast, der var en del af delnotatet om adgangen til appel i civile sager fra Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene:

- Det foreslås, at appelgrænsen forhøjes til 20.000 kr.
- Det foreslås, at der i retsplejelovens § 584 a om udlægssager indsættes bestemmelser om adgangen til appel af afgørelser om ophævelse af sagens omkostninger og om adgangen til appel af salærafgørelser.
- Det foreslås, at også ankefristen i sager om adoption, jf. retsplejelovens § 475 i, stk. 1, 1. pkt., og fristen for at søge om kæretillædelse i fogedsager, jf. retsplejelovens § 585, stk. 2, 1. pkt., ændres til 4 uger.
- Der er herudover foretaget en række redaktionelle ændringer.

III. Retsplejerådets betænkning nr. 1543/2013 om reform af den civile retspleje VIII (Syn og skøn)

1. Hørte myndigheder og organisationer

Retsplejerådet afgav i januar 2014 betænkning nr. 1543/2013 om reform af den civile retspleje VIII (Syn og skøn), som har været i høring hos:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri, Dansk InkassoBrancheforening, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Insolvensadvokater, Danske Mediers Forum, Danske Speditører, Den Danske Dommerforening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Dommerfuldmægtigforeningen, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finans og Leasing, Finansrådet, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsadvokater, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, HK/Danmark, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, Kommunernes Landsforening, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Københavns Retshjælp, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark, Liberale Erhvervs Råd, Politiforbundet i Danmark, Politidirektørforeningen, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, TEKNIQ Installatørernes Organisation, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aarhus Retshjælp, Københavns Universitet, Aalborg Universitet, Aarhus Universitet og Syddansk Universitet.

Justitsministeriet har modtaget høringssvar fra følgende:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, ADIPA, Advokatrådet, Finansrådet, Danske Advokater, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Den Danske Dommerforening, Forbrugerombudsmanden, Foreningen af Statsadvokater, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, Kommunernes Landsforening, Realkreditforeningen, Retspolitisk Forening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, TEKNIQ Installatørernes Organisation, Domstolsstyrelsen, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Voldgifts-

instituttet, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed og Syddansk Universitet.

Endvidere er Danmarks Rederiforening i forbindelse med høringen over Udvalget for bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolenes samlede rapport fremkommet med bemærkninger vedrørende Retsplejerådets forslag syn og skøn i civile sager, som er behandlet af Retsplejerådet i notat af 14. august 2013 (medtaget som bilag til udvalgets rapport).

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne høringssvar.

Justitsministeriets kommentarer til høringssvarene er anført med *kursiv*.

2. Høringssvarene

2.1. Generelt

Østre Landsret, Vestre Landsret, byretterne, Den Danske Dommerforening, Forbrugerombudsmanden, Foreningen af Statsadvokater, Institut for Menneskerettigheder, KL, Rigsadvokaten, Rigspolitiet og Syddansk Universitet har ingen bemærkninger.

Dansk Arbejdsgiverforening ønsker ikke at afgive bemærkninger.

Realkreditforeningen er fremkommet med en række bemærkninger om deres erfaringer med syn og skøn, når organisationens medlemmer udmeldes som skønsmænd. Foreningen er ikke fremkommet med bemærkninger vedrørende de forslag til ændringer af reglerne om syn og skøn, som er indeholdt i Retsplejerådets betænkning.

Domstolsstyrelsen har henvist til sit høringssvar vedrørende rapporten fra Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene.

Sø- og Handelsretten kan i det væsentligste tilslutte sig Retsplejerådets forslag som led i arbejdet med at effektivisere behandlingen af civile sager. De i lovudkastets bemærkninger nævnte tidsfrister vil dog næppe altid være realistiske i en række sager ved Sø- og Handelsretten.

ADIPA støtter generelt Retsplejerådets forslag om at effektivisere og herved reducere tidsforbruget og omkostningerne ved sager med syn og skøn.

Retspolitisk Forening, Finansrådet og TEKNIQ Installatørernes Organisation kan generelt tilslutte sig Retsplejerådets forslag.

Advokatrådet og **Danske Advokater** er enige med Retsplejerådet i, at der i civile sager fortsat er behov for et institut som syn og skøn, og at der derfor er anledning til at se på, om brugen af dette institut kan gøres mere effektiv og mindre tids- og omkostningskrævende.

Dansk Byggeri ser positivt på Retsplejerådets forslag om ændring af reglerne om syn og skøn og anfører, at forslagene samlet set vil bidrage til en hurtigere og mere effektiv sagsbehandling ved de civile domstole samt give parterne et større overblik over de forventede omkostninger til syn og skøn og herved medvirke til, at omkostningerne ved syn og skøn ikke bliver uforholdsmæssigt høje set i forhold til sagsgenstandens værdi.

FSR – danske revisorer bakker overordnet op om formålet med de i betænkningen foreslåede regelændringer, som skal sikre en hurtigere gennemførelse af syn og skøn.

Håndværksrådet støtter generelt Retsplejerådets forslag om at begrænse tidsforbrug og omkostninger ved syn og skøn, men anfører samtidig, at det ikke må gå ud over kvaliteten af syn og skøn som bevismiddel.

Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed anfører, at det er vigtigt, at instituttet syn og skøn er effektivt og så lidt tids- og omkostningskrævende som muligt. Voldgiftsnævnet anfører endvidere, at eventuelle nye tiltag ikke bør gennemføres på bekostning af kvaliteten i skønsmandens arbejde eller retssikkerheden for parterne. Voldgiftsnævnet er enig i, at der kan opstilles forbedrede rammer for en væsentligt hurtigere gennemførelse af et syn og skøn.

Håndværksrådet og **Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed** anfører, at der kan være behov for, at syn og skøn gennemføres i en særlig hasteprocedure.

2.2. Begæringen om syn og skøn og spørgsmålene til skønsmanden

Advokatrådet er enig i den foreslåede procedure for rettens beslutning om syn og skøn, men bemærker, at det i praksis ofte først er muligt at tage stilling til modpartens begæring om syn og skøn, når denne har formuleret de konkrete spørgsmål. Det bør derfor af bemærkningerne til den foreslåede § 197, stk. 2, fremgå, at domstolene forudsættes at spille en aktiv rolle i håndhævelsen af bestemmelsen.

Advokatrådet anfører endvidere, at forslaget om, at begge parter skal stille alle deres spørgsmål med det samme, og at der ikke behøver at være enighed om spørgsmålene, vil medføre en stor tidsmæssig og økonomisk besparelse til gavn for såvel sagens parter som for retten. Den foreslåede bestemmelse i § 197, stk. 2, vil indeholde et tilstrækkeligt værn imod, at skønsinstituttet misbruges af en part. Advokatrådet støtter endvidere, at spørgsmål til skønsmanden skal stilles ved brug af et særligt skema.

FSR – danske revisorer bemærker, at det bør overvejes, om det ikke bør være et krav at fremsende spørgsmål til retten samtidig med begæringen om syn og skøn, da modpartens vurdering af, om man bør tilslutte sig en begæring om syn og skøn, ofte først kan foretages, når spørgsmålene foreligger.

Håndværksrådet bemærker, at parternes uenighed om skønstemaet kan være en væsentlig årsag til forsinkelser ved syn og skøn, og at det efter rådets opfattelse derfor kan overvejes på forsøgsbasis at ændre skønsmændenes arbejdsgrundlag. For i givet fald at undgå forsinkelse på grund af uenighed om spørgsmålenes formulering bør skønstemaet med *konkrete* spørgsmål erstattes af parternes beskrivelse af, hvad de hver især mener om eventuelle mangler og årsagen hertil, og hvad hver part finder det relevant at få skønsmanden til at syne og vurdere. Herved vil skønsmændene også kunne forholde sig mere frit til, hvad der måtte være galt med den omhandlede genstand, hvilket vil give et større råderum og dermed en større grad af sikkerhed for, at skønsmanden har afdækket alt relevant.

Håndværksrådet anfører endvidere, at de indsigelser, der er opregnet i lovforslagets § 197, stk. 2, fremstår som udtømmende. I den forbindelse er det vigtigt enten at få alle indsigelser med eller at formulere bestemmelsen, så den ikke fremstår som udtømmende.

Danmarks Rederiforening støtter, at parterne frit kan stille spørgsmål til skønsmanden. Foreningen finder det imidlertid væsentligt, at muligheden for at inddrage retten i visse situationer fastholdes, således at utilbørligt ledende eller juridiske spørgsmål, irrelevante spørgsmål eller spørgsmål uden for skønsmandens faglige kompetence kan afvises af retten. En frist på 1-2 uger for parterne til at fremsende spørgsmål kan være for kort, og hensynet til at fremme et syn og skøn bør ikke overstige hensynet til at få stillet de nødvendige og tilstrækkelige spørgsmål til skønsmanden.

Retten træffer beslutning om afholdelse af syn og skøn på baggrund af en begæring fra en part. Det skal derfor sikres, at retten har det bedst mulige grundlag for at tage stilling til en begæring om syn og skøn. Det er i den forbindelse væsentligt, at den part, som begærer syn og skøn, har gjort sig klart, om det er nødvendigt med syn og skøn for at løfte bevisbyrden i sagen, og på hvilken måde syn og skøn er relevant for sagen.

Det foreslås derfor i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag, at en part, som vil begære syn og skøn, skal udforme en kort anmodning om syn og skøn til retten. I anmodningen skal det angives, hvad der er den overordnede ramme for det foreslåede syn og skøn. Det skal således angives, hvad genstanden for syn og skøn er, hvorfor der er behov for syn og skøn, og hvad det skal bevise.

Hvis parten allerede i forbindelse med en begæring om syn og skøn skal fremsende en sådan beskrivelse, vil rammerne for syn og skøn på et tidligt tidspunkt kunne lægges fast, ligesom det bliver klart, hvad syn og skøn efter partens opfattelse kan bevise i sagen.

Begæringen om syn og skøn skal som udgangspunkt være ganske kort og alene angive de overordnede rammer for syn og skøn. Det er således ikke nødvendigt, at begæringen indeholder spørgsmålene til skønsmanden, men den skal angive den ramme, inden for hvilken der senere vil blive stillet spørgsmål. Begæringen kan dog også være vedlagt partens spørgsmål til skønsmanden. Det kan f.eks. være relevant i tilfælde, hvor der skal stilles et begrænset antal spørgsmål, og parten derfor allerede på tidspunktet for begæringen kan fremsende disse.

Der bruges i dag i nogle sager en del tid på at få formuleret spørgsmålene til skønsmanden. Det betyder, at sagsbehandlingstiden forlænges, ligesom retten skal bruge tid og ressourcer på at afgøre disse uenigheder.

Det foreslås derfor, at processen med formulering af spørgsmål til skønsmanden forenkles, således at der er en mere fri adgang for parterne til at stille spørgsmål til skønsmanden, og det i stedet overlades til retten efterfølgende at vurdere både spørgsmål og svar, herunder relevansen af spørgsmålene, som led i den almindelige bevisvurdering af den foreliggende tvist.

Med lovforslaget lægges der i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag op til, at parterne som udgangspunkt hver især kan stille de spørgsmål, de ønsker, inden for den ramme, som retten har lagt til grund for det konkrete syn og skøn. Der må således ikke stilles spørgsmål, som ligger uden for den konkrete ramme for syn og skøn eller skønsmandens faglige kompetence. Der må heller ikke stilles spørgsmål, som forudsætter, at skønsmanden skal udtale sig om spørgsmål, som det er retten, der skal tage stilling til, f.eks. om et forhold udgør en mangel i juridisk forstand. Der må endvidere ikke stilles spørgsmål, som på utilbørlig måde forsøger at lede skønsmandens svar i en bestemt retning. Herudover vil retsplejelovens § 341 om overflødig bevisførelse fortsat finde anvendelse, hvilket i praksis betyder, at der ikke må stilles åbenbart overflødige spørgsmål.

Det foreslås endvidere, at spørgsmål kan stilles til skønsmanden, selv om parterne ikke er enige om spørgsmålene. Parterne skal derfor som udgangspunkt heller ikke kunne gøre indsigelse over for hinandens spørgsmål. Finder en part, at et spørgsmål er af en karakter, der betyder, at spørgsmålet ikke må stilles, kan vedkommende part dog gøre indsigelse mod spørgsmålet og opfordre retten til at afvise spørgsmålet.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.2, 3.2.2.3 og 3.2.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og til lovforslagets § 1, nr. 22 (forslag til retsplejelovens §§ 196 og 197), og bemærkningerne hertil.

2.3. Udpegning af skønsmanden

Danske Advokater anfører, at det bør være muligt at få oplyst den foreslåede skønsmands faglige kvalifikationer, før der tages stilling til, om den foreslåede skønsmand kan accepteres.

Sø- og Handelsretten bemærker, at det af bemærkningerne til lovudkastets § 198, stk. 3, bør fremgå, at parterne også kan pege på en organisation, som kan komme med forslag til en egnet skønsmand.

Dansk Byggeri noterer, at der med forslaget til retsplejelovens § 198 ikke tilsigtes væsentlige ændringer i forbindelse med udpegningen af skønsmanden, og organisationen går derfor ud fra, at det fortsat i praksis typisk vil være skønsrekvirenten, der skal rette henvendelse til relevante organisationer mv. med henblik på at bringe en egnet skønsmand i forslag.

Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed bemærker, at det i de sager, hvor nævnet stiller skøns mænd i forslag i civile sager på bygge- og anlægsområdet, er rekvisenten, som anmoder Voldgiftsnævnet om at stille en skønsmand i forslag, og at denne ordning er velfungerende og hensigtsmæssig.

Der foreslås i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag ikke væsentlige ændringer i forhold til udpegningen af skønsmanden. Det vil således fortsat være retten, som udpeger skønsmanden, men parterne kan komme med forslag til, hvem der skal udpeges, eller retten kan anmode en institution eller organisation om at foreslå en egnet person. Parterne vil endvidere også fremover kunne rette henvendelse til en relevant organisation eller institution i forbindelse med, at de vil fremkomme med forslag til, hvem der skal udpeges som skønsmand.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.4 og 3.2.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og til lovforslagets § 1, nr. 22 (forslag til retsplejelovens § 198), og bemærkningerne hertil.

2.4. Udformning af skønserklæringen

Håndværksrådet støtter generelt forslaget om at formalisere og skematilisere skønserklæringerne, så længe dette ikke resulterer i forsimplede og for korte skønserklæringer.

Sø- og Handelsretten bemærker, at det for retten ikke altid vil være hensigtsmæssigt at anvende særlige blanketter til spørgsmål og svar, idet retten behandler sager med udenlandske parter samt sager, som indeholder spørgsmål af betydelig teknisk kompleksitet.

ADIPA finder det unødvendigt bureaukratisk at kræve, at skønserklæringen afgives på en særlig blanket, da det kan give problemer med formatering af tekst og eventuelle tegninger.

Justitsministeriet er enig i Retsplejerådets forslag om, at der bør indføres et krav om, at skønserklæringer skal udformes ved brug af en bestemt blanket, hvor parterne indfører spørgsmålene til skønsmanden, og der efter hvert spørgsmål er et felt til skønsmandens svar, således at skønsmanden herefter blot skal føre sine svar ind i dette felt. Den nærmere udformning af blanketten skal fastlægges af Domstolsstyrelsen, men det er med lovforslaget forudsat, at blanketten udformes således, at der tages højde for, at der kan være forskel på længden af skønserklæringer, spørgsmål og svar.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.6 og 3.2.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og til lovforslagets § 1, nr. 22 (forslag til retsplejelovens § 204), og bemærkningerne hertil.

2.5. Supplerende spørgsmål til skønsmanden

Sø- og Handelsretten bemærker, at det bør fremgå direkte af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 205, stk. 2, at de supplerende spørgsmål skal sendes til skønsmanden, når retten har bestemt, at spørgsmålene skal besvares mundtligt i et retsmøde.

ADIPA finder det betænkeligt med en begrænsning af parternes mulighed for at stille supplerende spørgsmål og få disse besvaret skriftligt, idet der i langt de fleste patentsager er behov for yderligere bevisførelse i form af skriftlig besvarelse af supplerende spørgsmål. Det anbefales derfor, at parterne får mulighed for én gang at stille og skriftligt få besvaret supplerende spørgsmål, alternativt at denne mulighed i praksis gives i patentsager.

Håndværksrådet finder, at begrænsningen i adgangen til at stille supplerende spørgsmål kan medføre en – ellers unødvendig – mundtlig afhjælpning af skønsmanden, eller at dommen ankes med henblik på, at der under ankesagen kan stilles supplerende spørgsmål til skønsmanden. Det kan derfor overvejes at indføre regler om afholdelse af et forberedende retsmøde, hvori skønsmanden deltager, og hvor parterne kan stille spørgsmål til skønsmanden. Hermed vil behovet for at stille supplerende spørgsmål blive mindre.

Danmarks Rederiforening er enig i forslaget vedrørende muligheden for at stille supplerende spørgsmål, men bemærker, at en frist på 14 dage i nogle tilfælde vil være for kort. Organisationen foreslår derfor, at det i bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 205, stk.

2, præciseres, at retten skal fastsætte en frist for parterne til at anmode om supplerende spørgsmål, og at retten ved fastsættelsen af fristen skal tage hensyn til skønserklæringens omfang og den tekniske kompleksitet ved det afholdte syn og skøn.

Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed anfører, at der i komplicerede sager ofte ikke alene fremkommer nye forhold, når erklæringen afgives, men også ved besvarelsen af supplerende spørgsmål. Afskæres muligheden for yderligere undersøgelser, kan det føre til et væsentligt forringet resultat for parterne.

Justitsministeriet er enig i Retsplejerådets forslag om, at der som det klare udgangspunkt kun skal være adgang til at stille supplerende spørgsmål én gang i 1. instans. Dette bør normalt også gælde, hvis der under anke er anledning til at stille (yderligere) supplerende spørgsmål til den skønsmand, der har afgivet skønserklæring til brug for byrettens behandling af sagen.

Det foreslås i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag herom, at en anmodning om at stille supplerende spørgsmål og spørgsmålene derfor skal sendes til retten og modparten inden en frist – normalt på 14 dage – der fastsættes af retten. Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt der kan stilles supplerende spørgsmål, og hvis spørgsmålene tillades, bestemmer retten, om de skal besvares skriftligt af skønsmanden eller mundtligt i forbindelse med afhjemlingen af denne.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.7 og 3.2.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og til lovforslagets § 1, nr. 22 (forslag til retsplejelovens § 205), og bemærkningerne hertil.

2.6. Overslag over pris og tid samt omkostningerne ved skønsforretningen

Advokatrådet er enig i, at der kan være et behov for at få et tidligt overblik over de forventede udgifter til gennemførelsen og den tidsmæssige udstrækning af syn og skøn, idet parterne i så fald må forventes nøje at overveje omfanget af deres spørgsmål til skønsmanden. Rådet er desuden enig i forslaget om at knytte sanktioner til manglende overholdelse af tidsfrist og overslag. Der er dog ikke behov for at indføre en udtrykkelig bestemmelse om, at parternes rettergangsfuldmægtige hæfter for skønsman-

dens honorar, idet spørgsmålet bør afgøres efter almindelige formueretlige regler.

Danske Advokater anfører, at det vil kunne tage en vis tid for skønsmanden at lave det foreslåede overslag, og at det derfor kan overvejes at indsatte en bestemmelse om, at der kan ydes en godtgørelse for dette arbejde. Vederlaget til skønsmanden bør i første omgang afholdes af rekvirenten, medmindre den anden parts spørgsmål har betydet en ikke uvæsentlig forøgelse af vederlaget. Det bør endelig alene være parten og ikke tillige partens rettergangsfuldmægtig, som hæfter for omkostningerne i forbindelse med syn og skøn, og at en part alene bør hæfte for de spørgsmål, som den pågældende har ønsket stillet.

Dansk Byggeri anfører, at der bør indføres en procedure for hurtig udpeging af skønsmand, da den foreslåede procedure kan medføre, at udpegingen forlænges, selv om den samlede sagsbehandlingstid reduceres. En mulighed kunne efter Dansk Byggeris opfattelse være at give retten mulighed for undtagelsesvis og efter begæring af én af sagens parter at pålægge skønsmanden at komme med et overslag over de forventede omkostninger og tidsforbrug inden en kort frist, hvorefter parterne meddeles en kort frist til at komme med deres eventuelle bemærkninger.

Håndværksrådet finder forslaget vedrørende et begrundet overslag over de forventende omkostninger og skønnet over tidsforbrug problematisk, idet overslaget skal ske på et tidspunkt, hvor skønsmanden ofte ikke har tilstrækkelig viden om omfanget af skønssagen.

Forsikring & Pension støtter forslaget om, at skønsmanden fremover skal give et overslag over omkostningerne ved skønsforretningen. I den forbindelse bør retten efter organisationens opfattelse have mulighed for at afvise at udpege den pågældende skønsmand, hvis overslaget findes urimeligt. Endvidere bør skønsmandens overslag være bindende, således at rettens endelige fastsættelse af vederlaget til skønsmanden tager udgangspunkt i overslaget, medmindre helt uforudsete særlige omstændigheder gør sig gældende.

ADIPA bemærker, at sagens parter på forhånd bør kende omkostningerne til syn og skøn, men at forslaget om, at skønsmanden på forhånd skal estimere sit honorar, ikke er uproblematisk i patentsager, der ofte indeholder et meget omfattende bilagsmateriale, hvorfor det kan være svært at på forhånd at vurdere, hvor mange timer der kræves for at besvare spørgsmålene

fyldestgørende. Det bør derfor i bestemmelsen tilføjes, at skønsmanden skal modtage alle processkrifter og bilag, og at det bør være muligt for skønsmanden at angive en bred omkostningsramme.

FSR – danske revisorer er betænkelige ved, at skønsmanden skal komme med et estimat over sit honorar alene baseret på spørgetemaet og uden adgang til sagens materiale. Et estimat på dette grundlag bør derfor kun være vejledende og uden bindende virkning. Det bør endvidere påhvile sagens parter at godtgøre, at overskridelse af tidsfristen skyldes skønsmanden. Foreningen er enig i, at ikke alene sagens parter, men også deres rettergangsfuldmægtige, bør hæfte for skønsmandens honorar.

Håndværksrådet anfører, at det ikke er i parternes interesse, at skønsmanden for at undgå at overskride tidsfristen og dermed risikoen for et reduceret honorar vælger en mindre udførlig besvarelse, end skønsmanden ellers kunne have bidraget med.

Danmarks Rederiforening er enig i forslaget om fordeling af omkostningerne ved skønsforretningen og foreslår, at det i bestemmelsen eller i bemærkningerne præciseres, at en tilsvarende omkostningsfordeling skal gælde i forbindelse med et supplerende syn og skøn og supplerende spørgsmål til skønsmanden.

Voldgiftsinstituttet har oplyst, at en ordning, hvorefter skønsmanden skal komme med et estimat over de forventede omkostninger ved skønsforretningen, er meget velfungerende i sager ved Voldgiftsinstituttet.

Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed har anført, at det er nævnets erfaring, at det kan være vanskeligt at give et fuldstændigt retvisende overslag over forventede omkostninger og tidsforbrug, inden skønsforretningen er påbegyndt. Det bør derfor overvejes generelt at gøre opmærksom på, at det ikke kan udelukkes, at der efterfølgende kan ske begrundede ændringer i de nævnte overslag, når skønsmandens arbejde påbegyndes.

Justitsministeriet er enig med Retsplejerådet i, at der af hensyn til parterne – og med henblik på (allerede på et tidligt tidspunkt) at synliggøre omkostningerne ved syn og skøn – bør indføres et krav om, at en skønsmand, inden vedkommende udpeges af retten, skal komme med et skøn over sit honorar for at udføre opgaven samt øvrige udgifter ved skønsforretningen.

Det foreslås derfor, at begæringen om syn og skøn samt spørgsmålene skal sendes til den person, som overvejes udpeget som skønsmand, og at vedkommende anmodes om et begrundet overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og møde i retten. Overslaget skal omfatte både skønsmandens honorar og eventuelle andre udgifter ved skønsforretningen. I den forbindelse kan også fremsendes øvrigt relevant materiale til skønsmanden.

For at sikre, at skønsforretningen kan gennemføres inden rimelig tid, foreslås det endvidere, at skønsmanden, inden vedkommende udpeges, tillige skal redegøre for, hvornår skønserklæringen kan foreligge. Retten eller parterne vil hermed have mulighed for at modsætte sig, at der udpeges en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid. Der indsættes i den forbindelse en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter retten kan afvise at udpege en skønsmand, der ikke kan svare inden rimelig tid.

Det foreslås herudover, at parterne skal have lejlighed til at udtale sig om skønsmandens overslag (både tidshorisont og pris), inden retten udpeger skønsmanden.

Retten fastsætter med udgangspunkt i skønsmandens overslag en frist for, hvornår skønserklæringen skal foreligge. Hvis tidsfristen overskrides, skal skønsmanden redegøre for, hvad dette skyldes, og retten kan tillægge en overskridelse af fristen konsekvenser for skønsmandens honorar, medmindre forsinkelsen ikke kan bebrejdes skønsmanden. Endvidere foreslås der indført en adgang til, at retten kan tilbagekalde udpegningen, hvis fristen overskrides. Hvis retten tilbagekalder udpegningen, vil der normalt ikke være grundlag for at tillægge skønsmanden et honorar.

Alt efter omfanget af eventuelle supplerende spørgsmål kan det være relevant at overveje et fornyet pris- og tidsoverslag.

Det foreslås i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag endvidere, at skønsmanden, når skønsforretningen er afsluttet, skal fremsende skønsmanden sit honorarkrav til retten. Skønsmanden skal i den forbindelse begrunde sit krav og angive, hvordan honoraret fordeler sig i forhold til parternes spørgsmål. Hvis skønsmandens opgørelse af omkostningerne ved skønsforretningen afviger fra overslaget, skal skønsmanden redegøre for grunden hertil. Retten indhenter parternes bemærkninger til kravet og fastsætter herefter skønsmandens vederlag på baggrund af kravet, det tid-

ligere overslag og parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Det er efter de gældende regler som udgangspunkt den part, som begærer syn og skøn, der hæfter for omkostningerne hertil. Efter fast praksis hæfter skønsrekvirentens advokat også herfor. Justitsministeriet er enig med Retsplejerådet i, at dette stadig bør gælde, og det foreslås derfor, at der indsættes en bestemmelse herom i retsplejeloven.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.2.4, 3.2.2.9 og 3.2.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og til lovforslagets § 1, nr. 22 (forslag til retsplejelovens §§ 201 og 208), og bemærkningerne hertil.

2.7. Syn og skøn i straffesager

Retspolitisk Forening fremhæver betydningen af at fastholde muligheden for syn og skøn i straffesager. Det bør i øvrigt belyses, i hvilket omfang der overhovedet anvendes syn og skøn i straffesager og i givet fald i hvilke typer af straffesager.

Landsforeningen af Forsvarsadvokater kan overordnet tilslutte sig Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i straffesager. Foreningen ser dog behov for en videre anvendelse af syn og skøn i straffesager end i dag, hvor det sjældent anvendes. Syn og skøn er navnlig relevant i sager, hvor straffesagen vedrører et særligt fagområde.

For så vidt angår syn og skøn i straffesager er Justitsministeriet enig med Retsplejerådet i, at det er relevant at bibeholde muligheden for syn og skøn også i disse sager. Det bemærkes i den forbindelse, at Justitsministeriet i lighed med Retsplejerådet finder, at der ikke er behov for en videre anvendelse af syn og skøn i straffesager end i dag. Der tilsigtes med lovforslaget således en videreførelse af den gældende praksis med hensyn til syn og skøn i straffesager i forhold til såvel brugen af syn og skøn som hyppigheden heraf.

Der henvises i øvrigt til pkt. 3.2.3 og 3.2.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og til lovforslagets § 1, nr. 22 (forslag til retsplejelovens § 210), og bemærkningerne hertil.

3. Lovforslaget

- Der er foretaget redaktionelle ændringer.

IV. Redegørelse fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen

1. Hørte myndigheder og organisationer

Udvalget om varetagelse af skiftebehandlingen afgav i oktober 2013 en redegørelse om varetagelse af skiftebehandlingen. Redegørelsen har været i høring hos følgende myndigheder og organisationer mv.:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningssretten, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandforening, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Datatilsynet, Digitaliseringsstyrelsen, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Dansk Kredit Råd, Dansk Told & Skatteforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Socialrådgiverforening, Det Centrale Handicapråd, Danmarks Røderiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsrådgiverforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk Inkassobrancheorganisation, Dansk IT, Dansk Pantebrevsforening, Danske Dødsboadvokater, Danske Familieadvokater, Danske Speditører, Danske Bedemænd, Det Danske Voldgiftsinstitut, Ejendomsforeningen Danmark, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Finans og Leasing, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen Danske Inkassoadvokater, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, FDHI – Foreningen for Dansk Internet Handel, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, FTF – Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, FSD – Foreningen af Kommunale Social-, Sundheds- og Arbejdsmarkedschefer i Danmark, Grundejernes Landsorganisation, Handelshøjskolen i København, Handelshøjskolen i Århus, HK/Danmark, HK/kommunal, HK Politiet, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, IT-Branchen, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte, Kriminalforsorgsforeningen, Kristelig Arbejdsgiverforening, Kristelig Fagbevægelse, Kvinderådet, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landbrug og Fødevarer, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsforeningen af Socialpædagoger, Lejernes Landsorganisation, Liberale Erhvervs Råd, Lønmodta-

gerens Garantifond, Politidirektørforeningen, Politiforbundet i Danmark, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rådet for Digital Sikkerhed, Socialpædagogernes Landsforbund, Syddansk Universitet, Teknologisk institut, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, TR Kollegiet Kriminalforsorgen, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Ældre Sagen, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

Justitsministeriet har modtaget hørings svar fra følgende:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, byretterne, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Datatilsynet, Digitaliseringsstyrelsen, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Advokatrådet, Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Erhverv, Danske Speditører, Finansrådet, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, FSR – danske revisorer, FTF – Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte, Kuratorforeningen, Lønmodtagerens Garantifond, Realkreditforeningen, Syddansk Universitet, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Ældre Sagen og Aalborg Universitet.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne hørings svar.

Justitsministeriets kommentarer til hørings svarene er anført med *kursiv*.

2. Hørings svarene

2.1. Generelt

Østre Landsret, Vestre Landsret, byretterne, Procesbevillingsnævnet, Den Danske Dommerforening, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Danske Speditører, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, Forbrugerombudsmanden, FSR – danske revisorer, FTF – Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, KL, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte, Lønmodtagerens Garantifond, Realkreditforeningen, Syddansk Universitet, Sø- og Handelsretten og Aalborg Universitet har ingen bemærkninger.

Forbrugerrådet og **Dansk Arbejdsgiverforening** har oplyst, at redegørelsen ligger uden for deres virkefelt, hvorfor de ikke ønsker at afgive bemærkninger.

Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Kuratorforeningen og Danske Insolvensadvokater, Danmarks Rederiforening, Domstolsstyrelsen, Dommerfuldmægtigforeningen, Finansrådet, Advokatrådet og TEKNIQ - Installatørernes Organisation tilslutter udvalgets konklusioner og anbefalinger.

Datatilsynet har ingen bemærkninger til udvalgets redegørelse, men forudsætter, at persondataloven samt regler udstedt i medfør heraf iagttages i forbindelse med skifteretternes behandling af personoplysninger, herunder ved anvendelse af nye digitale systemer i forbindelse med skiftesagsbehandling.

Advokatrådet tilslutter sig udvalgets anbefalinger. En øget digitalisering må på sigt formodes at medføre besparelser på skiftesagsområdet, og det er vigtigt, at et eventuelt kommende økonomisk potentiale forbliver i domstolssystemet.

2.2. Centralisering

HK Landsklubben Danmarks Domstole er enig med udvalget i, at der efter en samlet vurdering ikke vil være fordele forbundet med at centralisere eller regionalisere landets skifteretter.

Dansk Erhverv anfører, at en øget centralisering vil betyde en specialisering af sagsbehandlingen i skiftesager og dermed en mere effektiv sagsbehandling. Mulighederne for at oprette regionale skifteretter bør undersøges nærmere.

Finansrådet er enig med udvalget i, at borgernærhed og nærhed til fysiske aktiver har større betydning på skiftesagsområdet end på tinglysningsområdet. En centralisering vil medføre øget anvendelse af tid og penge til transport for brugerne.

Håndværksrådet anfører, at en centralisering af skifteretterne vil medføre øget transporttid og omkostninger for virksomhederne. Der kan endvidere stilles spørgsmålstegn ved de økonomiske besparelser, der kan opnås ved en centralisering, når disse holdes op imod de negative konsekvenser ved

en centralisering. På den baggrund er Håndværksrådet enig i udvalgets overvejelser vedrørende spørgsmålet om en vedrørende centralisering af skiftesagsbehandlingen på insolvensområdet.

Ældre Sagen tilslutter sig udvalgets konklusion om, at varetagelsen af skiftesagsbehandlingen på dødsboskifteområdet ikke skal centraliseres, da en centralisering vil udgøre en væsentlig ulempe og serviceforringelse for de efterladte.

Dommerfuldmægtigforeningen er enig med udvalget i, at en centralisering eller regionalisering af skifteretterne vil medføre en række funktionelle ulemper og medføre merudgifter for skifterettens brugere.

Som anført af udvalget må en lang række forskellige hensyn inddrages i forbindelse med overvejelserne om at centralisere eller regionalisere skiftesagsbehandlingen. Det drejer sig bl.a. om hensynet til kvalitet og specialisering samt ressourcemæssige overvejelser, men også betydningen af nærheden til borgerne og lokalsamfundet må indgå. Justitsministeriet er enig i de fordele og ulemper ved en centralisering, som udvalget har peget på.

Justitsministeriet har noteret sig, at der ikke har kunnet påvises forhold – hverken af kvalitativ eller økonomisk karakter – som efter en samlet vurdering med afgørende vægt taler for en centralisering eller regionalisering af skifteretternes virke.

Justitsministeriet finder derfor på nuværende tidspunkt ikke grundlag for yderligere at overveje en centralisering eller regionalisering af skiftesagsbehandlingen. Justitsministeriet vil imidlertid være opmærksom på, om der i lyset af erfaringerne med øget digitalisering kan være anledning til at overveje spørgsmålet på ny.

Der henvises herom i øvrigt til pkt. 4.2.1.2.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

2.3. Digitalisering

Domstolsstyrelsen støtter forslaget om yderligere digitalisering, og styrelsen finder det i den forbindelse hensigtsmæssigt, at der, som foreslået af udvalget, foretages en teknisk foranalyse til verifikation af omkostninger, gevinster og udviklingstid, inden der træffes endelig beslutning om de

nærmere omfang af en øget digitalisering. Henset til sagsområdets karakter og målgruppen for en digital løsning, er det desuden vigtigt i det videre forløb at sikre borgerne en værdig og respektfuld behandling – også når servicen bliver digital.

Dommerfuldmægtigforeningen støtter en øget digitalisering af skiftesagsbehandlingen, men fremhæver, at der er tale om en udsat brugergruppe, og at der derfor altid bør være mulighed for fremmøde i retten. Foreningen anfører endvidere, at der, uanset valg af digitaliseringsløsning, skal findes den nødvendige finansiering.

HK Landsklubben Danmarks Domstole tilslutter sig udvalgets anbefaling om en digitalisering af skiftesagsbehandlingen. Det er i den forbindelse vigtigt, at en digitalisering sker som et tilbud til borgerne, således at digitale løsninger ikke erstatter den personlige hjælp og kontakt.

Digitaliseringsstyrelsen bemærker, at serviceområder inden for skifteområdet vil kunne bidrage til målsætningen om digital kommunikation mellem borgere og virksomheder og de offentlige myndigheder. Der bør arbejdes hen imod obligatoriske digitale selvbetjeningsløsninger på de nævnte områder.

Advokatrådet tilslutter sig udvalgets anbefalinger om øget digitalisering, herunder at erfaringerne med de digitale systemer evalueres, og at de digitale systemer herefter eventuelt udbredes til den øvrige del af skiftesagsområdet, såfremt de indhøstede erfaringer er positive.

Dansk Erhverv støtter udvalgets anbefaling om yderligere undersøgelser af, hvorvidt det er muligt at digitalisere dele af skiftesagsbehandlingen. Dansk Erhverv opfordrer i den forbindelse til, at digitalisering sker alle steder i skiftesagsbehandlingen, hvor det vil kunne medvirke til at øge brugervenlighed og effektivitet.

Institut for Menneskerettigheder anfører, at der på skiftesagsområdet er tale om en brugergruppe, hvoraf en del borgere på grund af mindre erfaring med it, følelsesmæssig påvirkning mv. vil kunne have vanskeligt ved at udnytte digitaliseringsmulighederne, og som derfor vil kunne opleve en digitalisering som en betydelig serviceforringelse. På den baggrund bør der ved en digitalisering tilbydes supplerende hjælp til de borgere, der foretrækker telefonisk eller fysisk kontakt i forbindelse med skiftesagsbehandlingen.

Finansrådet anfører, at øget digitalisering vil være hensigtsmæssig. Digitaliseringen bør dog ikke afløse den dialog og forhandling, der finder sted i forbindelse med parternes fysiske tilstedeværelse under møder i skifteretten.

Ældre Sagen peger på, at mange personer over 65 år aldrig har anvendt internettet, og at en stor gruppe af skifterettens brugere i forbindelse med dødsboskifte vil være udfordret af en digitalisering. Det er derfor positivt, at udvalget i første omgang kun anbefaler en simpel digitaliseringsløsning. Hvis det besluttet at foretage en udvidet digitalisering, skal det være muligt at fravælge en sådan digital løsning. En henvisning af en borger til Borgerservice vil ikke være et tilstrækkeligt alternativ til personlig vejledning ved skifteretten.

Ældre Sagen anfører endvidere, at en digitalisering af skiftesagsbehandlingen vil kræve løbende brugertilfredshedsundersøgelser og forbedringer af systemet. En digitalisering kan desuden skabe øget behov for professionel rådgivning til erstatning for den vejledning, som skifterettens personale yder. Det vil medføre en urimelig ekstraudgift for borgerne. Det bør herudover sikres, at en webbaseret vejledning retssikkerhedsmæssigt og betjeningsmæssigt forsvarligt kan erstatte den personlige vejledning. I forhold til forslaget om et landsdækkende call-center anfører bør arvingerne have mulighed for at vælge personlig rådgivning i stedet. Der bør endvidere være notatpligt for call-centrets medarbejdere.

Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og anbefalinger vedrørende en digitalisering af skiftesagsbehandlingen.

Justitsministeriet er i den forbindelse enig i, at der som udgangspunkt er grundlag for at antage, at borgerne også på skiftesagsområdet i en række situationer vil kunne drage fordel af øget digital sagsbehandling. Justitsministeriet er endvidere enig med udvalget i, at det er væsentligt at være opmærksom på, at der på skiftesagsområdet er tale om en brugergruppe, hvoraf en del på grund af mindre erfaring med brug af it, følelsesmæssig påvirkning af situationen og vanskelige afvejninger af modstridende hensyn vil kunne have vanskeligt ved fuldt ud at udnytte digitaliseringsmulighederne, og at det derfor i forbindelse med de videre overvejelser om en øget digitalisering er væsentligt at være opmærksom på sagsområdets karakter og hensynet til brugerne.

Domstolsstyrelsen vil igangsætte et arbejde for at afklare de tekniske og økonomiske forhold vedrørende udviklingen af de af udvalget påpegede løsningsmodeller med henblik på, at der efterfølgende kan tages endelig stilling til udviklingen heraf og de afledte virkninger for skifteretterne, som en øget digitalisering i givet fald vil medføre.

Hvis der gennemføres en gennemgribende digitalisering af dødsboskifteområdet, vil personalebehovet i skifteretterne mindskes. Justitsministeriet finder i den forbindelse ligesom udvalget, at det i givet fald kan være relevant at overveje at etablere et landsdækkende virtuelt call center, som vil muliggøre, at der opretholdes en skiftesagsbehandling i alle byretter, og som kan imødegå eventuelle betænkeligheder ved at etablere en gennemgribende digitaliseret sagsbehandling på dødsboskifteområdet.

Justitsministeriet finder på nuværende tidspunkt ikke grundlag for at tage stilling til, om det efter en mere gennemgribende digitalisering – som et alternativ til at oprette et call center – vil være hensigtsmæssigt at centralisere den resterende dødsboskiftesagsbehandling.

Der henvises herom i øvrigt til pkt. 4.2.1.3.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

2.4. Bedste Praksis

Dansk Erhverv støtter udvalgets forslag om, at der gennem øget udveksling af bedste praksis mellem skifteretterne fokuseres på procesoptimering af sagsbehandlingen i de enkelte skifteretter til fordel for brugerne.

HK Landsklubben Danmarks Domstole bemærker, at bedste praksis ikke bør ses som et besparelsesværktøj, men derimod som et tiltag med henblik på at sikre, at skiftesagsbehandlingen udføres dels så effektivt som muligt, dels med høj kvalitet og respekt for det enkelte menneske.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at indsatsen med at udbrede bedste praksis skal fortsættes og styrkes på skiftesagsområdet med henblik på at øge produktiviteten. Dette bør bl.a. ske ved hjælp af domstolenes bedste praksis konsulenter. Justitsministeriet vil derfor opfordre Domstolsstyrelsen til at iværksætte dette arbejde.

Der henvises herom i øvrigt til pkt. 4.2.1.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

2.5. Øvrige bemærkninger

Ældre Sagen anfører, at det kan overvejes, om skifteretterne ved behandlingen af sager om uskiftet bo bør have ret eller pligt til at tinglyse skifteattesten på afdødes eventuelle faste ejendom, hvis den efterlevende ægtefælle måtte ønske det.

Finansrådet foreslår en række lempelser af reglerne om kreditorernes fysiske fremmøde i skifteretten på insolvensområdet. Kreditorernes fysiske fremmøde bør erstattes af deltagelse pr. telefon eller ved videokonference.

Som anført af udvalget modtager en længstlevende ægtefælle, som skal sidde i uskiftet bo, ved boets afslutning en skifteretsattest, hvoraf dennes retsstilling fremgår. Hvis der er en fast ejendom i boet, overtager den længstlevende ægtefælle ejendomsretten over denne. Ved boets afslutning vil det fortsat fremgå af tingbogen, at afdøde og længstlevende er ejere af ejendommen. Den længstlevende ægtefælle skal have ændret dette, således at det fremgår, at den længstlevende har den fulde ejendomsret. Skifteretterne, Tinglysningsretten, bobestyrere og advokater har imidlertid erfaring med, at den længstlevende ægtefælle ikke altid husker dette, hvilket kan medføre problemer for den pågældende, hvis vedkommende på et senere tidspunkt ønsker at sælge eller belåne ejendommen, eller for eventuelle arvinger ved et senere skifte af den længstlevende ægtefælles bo.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at spørgsmålet mest hensigtsmæssigt behandles i Grunddataprogrammet under den Fællesoffentlige Digitaliseringsstrategi 2012-2015 vedrørende "Effektiv ejendomsforvaltning og genbrug af ejendomsdata", hvor spørgsmålet allerede er under overvejelse.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.1.6.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

For så vidt angår Finansrådets forslag om at lempe reglerne om fysisk fremmøde for kreditorer i sager på insolvensområdet bemærker Justitsministeriet, at der i disse år forberedes og implementeres videokonferenceløsninger ved retterne som led i et samarbejdsprojekt mellem anklagemyndigheden, kriminalforsorgen og domstolene (Video3). Hovedsigtet med dette projekt er at skabe videokonferenceløsninger til brug for retsmøder om forlængelse af varetægtsfængslinger.

Spørgsmålet om en gennemførelse af Finansrådets forslag må i første omgang afvente implementeringen af nævnte videokonferenceløsning ved retterne. Justitsministeriet finder dog samtidig anledning til at bemærke, at en række af Finansrådets konkrete forslag til, i hvilke tilfælde kreditorerne bør kunne deltage i retsmøder pr. telefon eller videokonference, rejser mere principielle spørgsmål, som under alle omstændigheder må overvejes nærmere.

3. Lovforslaget

Som opfølgning på redegørelsen fra Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandlingen indeholder lovforslaget følgende forslag til ændringer af dødsboskifteloven:

- Dødsboskiftelovens § 2, stk. 2, ophæves, og i stedet indsættes tre nye stykker, som indebærer, at anmodninger om henvisning af et dødsbo til en dansk skifteret fremover behandles af skifteretten frem for af Justitsministeriet, jf. lovforslagets § 7, nr. 1.
- Der indsættes i dødsboskiftelovens § 42 et nyt stk. 2, hvorefter skifteretten samtidig med oplysninger om afdøde fra Det Centrale Personregister (CPR) udleverer oplysninger om den længstlevende ægtefælles skatteforhold til bobestyreren, jf. lovforslagets § 7, nr. 4.

V. Rapport fra Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager

1. Hørte myndigheder og organisationer

Domstolsstyrelsens Arbejdsgruppe om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager har den 18. juni 2013 afgivet en rapport med anbefalinger om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager. Rapporten har været i høring hos:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningsretten, Procesbevillingsnævnet, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandsförening, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Datatilsynet, Digitaliseringsstyrelsen, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADIPA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Dansk Kredit Råd, Dansk Told & Skatteforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Socialrådgiverforening, Det Centrale Handicapråd, Danmarks Røderiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsræglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk IT, Dansk Pantebrevsförening, Danske Dødsboadvokater, Danske Familieadvokater, Danske Speditører, Danske Bedemænd, Det Danske Voldgiftsinstitut, Ejendomsforeningen Danmark, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Finans og Leasing, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen Danske Inkassoadvokater, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, FDHI – Foreningen for Dansk Internet Handel, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, FTF – Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, FSD – Foreningen af Kommunale Social-, Sundheds- og Arbejdsmarkedschefer i Danmark, Grundejernes Landsorganisation, Handelshøjskolen i København, Handelshøjskolen i Århus, HK/Danmark, HK/kommunal, HK Politiet, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, KL, IT-Branchen, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte, Kriminalforsorgsföreningen, Kristelig Arbejdsgiverforening, Kristelig Fagbevægelse, Kvinderådet, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landbrug og Fødevarer, Landsforeningen af Forsvarsadvoka-

ter, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsforeningen af Socialpædagoger, Lejernes Landsorganisation, Liberale Erhvervs Råd, Lønmodtagerens Garantifond, Politidirektørforeningen, Politiforbundet i Danmark, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rådet for Digital Sikkerhed, Socialpædagogernes Landsforbund, Syddansk Universitet, Teknologisk institut, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, TR Kollegiet Kriminalforsorgen, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Ældre Sagen, Aalborg Universitet, Aarhus Rets hjælp og Aarhus Universitet.

Justitsministeriet har modtaget hørings svar fra følgende:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Dommerfuldmægtigforeningen, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Datatilsynet, Digitaliseringsstyrelsen, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Advokatrådet, Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Finansrådet, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Foreningen af Offentlige Anklagere, FSR – danske revisorer, Institut for Menneskerettigheder, KL, Landsorganisationen i Danmark (LO), Lønmodtagerens Garantifond og Udbetaling Danmark, Syddansk Universitet, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Ældre Sagen og Aalborg Universitet.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne hørings svar.

Justitsministeriets kommentarer til hørings svarene er anført med *kursiv*.

2. Hørings svarene

2.1. Generelt

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Samtlige byretter, Dommerfuldmægtigforeningen, Datatilsynet, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Rigsadvokaten, Danmarks Rederiforening, Dansk Byggeri, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, Forbrugerombudsmanden, Foreningen af Offentlige Anklagere, Institut for Menneskerettigheder, KL, Landsorganisationen i Danmark (LO), Syddansk Universitet, TEKNIQ – Installatørernes Organisation og Aalborg Universitet har ingen bemærkninger.

Dansk Arbejdsgiverforening og **Forbrugerrådet Tænk** har anført, at rapporten ligger uden for organisationernes respektive virkefelt, hvorfor man ikke ønsker at afgive bemærkninger.

Domstolsstyrelsen, HK Landsklubben Danmarks Domstole og **Advokatrådet** kan tilslutte sig rapportens anbefalinger.

Domstolsstyrelsen har anført, at styrelsen for så vidt kan tilslutte sig anbefalingerne, der dog for en dels vedkommende kræver nærmere juridiske, tekniske og økonomiske overvejelser.

HK Landsklubben Danmarks Domstole anfører, at en del af forslagene vil gøre skiftesagsbehandlingen mere brugervenlig uden nødvendigvis at medføre en egentlig effektiviseringsgevinst for skifteretterne. Foreningen lægger vægt på, at skifteretternes fagligt dygtige personale også fremover giver en god og kompetent vejledning til brugerne.

Digitaliseringsstyrelsen bemærker, at der – ligesom på alle andre områder inden for det offentlige – bør arbejdes hen imod obligatorisk brug af digitale selvbetjeningsløsninger på dødsboskifteområdet i forbindelse med skifteretternes kommunikation med borgere og virksomheder. En undtagelsesbestemmelse, der gør det muligt for borgere med særlige behov eller uden de fornødne it-kundskaber at ansøge på anden vis, bør i den forbindelse indføres.

Ældre Sagen bemærker med udgangspunkt i en undersøgelse fra Danmarks Statistik om befolkningens it-anvendelse i 2013, at en stor gruppe af skifterettens brugere i forbindelse med dødsboskrifte vil være udfordret af en eventuel digitalisering, og at det derfor bør være muligt for denne gruppe at fravælge digitale løsninger.

I forhold til spørgsmålet om en øget digitalisering kan Justitsministeriet henvise til afsnit IV, pkt. 2.3 ovenfor, samt pkt. 4.2.3.1 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

2.2. Behandling ved bobestyrer

Lønmodtagernes Garantifond (LG) bemærker, at LG oplever problemer i forhold til, hvem der er den reelle arbejdsgiver, og hvordan lønmodtagernes krav er stillet, i de tilfælde, hvor afdøde har drevet et enkeltmandsfirma, og hvor dødsboet senere viser sig at være insolvent. Det kan derfor

overvejes at indføre obligatorisk bobestyrerbehandling af boer, der indbefatter en enkeltmandsvirksomhed med lønmodtagere ansat.

FSR – danske revisorer efterlyser en modernisering og liberalisering af ordningen med autoriserede bobestyrere. Mange af de opgaver, der i dag varetages af advokater som autoriseret bobestyrere, ville også kunne varetages af godkendte revisorer.

Ældre Sagen er enig med arbejdsgruppen i, at en ordning med krav om advokatbistand i eller bobestyrerbehandling af boer af en vis størrelse og/eller kompleksitet ikke kan anbefales. Muligheden for privatskiftende arvinger til selv at vælge, om de ønsker at antage advokat eller anden sagkyndig bistand, eller om de selv med den fornødne vejledning fra skifteretten ønsker at behandle og opgøre boet, bør således bibeholdes.

Det fremgår af arbejdsgruppens rapport, at arbejdsgruppen ikke har fundet tilstrækkeligt grundlag for at foreslå ændringer i forhold til, hvilke boer der skal behandles ved bobestyrer. Arbejdsgruppen har i den forbindelse bemærket, at det er arbejdsgruppens vurdering, at flere af arbejdsgruppens øvrige forslag vil bevirke, at en forholdsvis større andel af dødsboerne bliver behandlet ved bobestyrer. Arbejdsgruppen har overvejet, om der kunne være anledning til i højere grad at sikre – eventuelt ved at stille et ubetinget krav herom – at bobestyrerboer blev behandlet ved en autoriseret bobestyrer. Arbejdsgruppen har imidlertid ud fra bl.a. konkurrencemæssige betragtninger afstået fra at stille forslag herom. Der henvises herom i øvrigt til pkt. 4.2.2.4.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

2.3. Afskaffelse af udlæg til efterlevende ægtefælle

Udbetaling Danmark har anført, at det – hvis arbejdsgruppens forslag om afskaffelse af dødsboskiftetypen ægtefælleudlæg gennemføres – ønskes præciseret, om alle arvinger fortsat hæfter personligt og solidarisk for gælden også i de tilfælde, hvor ægtefællen udtager alle boets aktiver, hvorefter bobehandlingen afsluttes med en erklæringsopgørelse.

Ældre Sagen støtter arbejdsgruppens anbefaling om afskaffelse af dødsboskiftetypen ægtefælleudlæg under den forudsætning, at der ikke sker en ændring af ægtefællens ret til udtagelse og supplerings efter arvelovens regler. Ældre Sagen bemærker i øvrigt, at det ikke af arbejdsgruppens overvejelser fremgår, hvem der kan klage over en erklæringsopgørelse, herunder

om skifteretten på baggrund af en klage kan eller skal kræve, at der indleveres en sædvanlig boopgørelse efter dødsboskiftelovens § 31.

Justitsministeriet er enig med arbejdsgruppen i, at en begrænsning i antallet af dødsbotyper alt andet lige vil gøre regelgrundlaget mere overskueligt og valgmulighederne mere enkle, ligesom en begrænsning af antallet af dødsbotyper i sig selv må antages at reducere den tid, skifteretterne skal bruge til generel og konkret vejledning.

Under hensyn til, at en afskaffelse af skifteformer udgør en mere grundlæggende ændring af reglerne om dødsboskifte, og da ægtefælleskifteudvalget, som for nylig har set på bl.a. reglerne om ægtefælleudlæg, ikke har fundet grundlag for at foreslå, at ægtefælleudlæg afskaffes, er det Justitsministeriets opfattelse, at arbejdsgruppens forslag bør overvejes nærmere, inden der tages stilling til, om forslaget bør gennemføres.

Justitsministeriet finder i den forbindelse, at spørgsmålet om at afskaffe bl.a. ægtefælleudlæg samt muligheden for at indføre en erklæringsopgørelse først bør overvejes nærmere, når der er taget stilling til spørgsmålet om digitalisering af dødsboskifteområdet og i forbindelse med den nærmere udvikling af et eventuelt system.

Der henvises herom i øvrigt til pkt. 4.2.2.1.3 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

2.4. Øvrige bemærkninger

Finansrådet bemærker, at pengeinstitutter er underlagt samme pligt til at underrette skifteretten, som den, der følger af forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, jf. pensionsopsparingslovens § 2, stk. 3. Finansrådet lægger derfor til grund, at forslaget om at afskaffe underretningspligten også bør omfatte underretningspligten efter pensionsopsparingsloven.

Finansrådet bemærker endvidere, at det er rådets erfaring, at den eksisterende skiftefuldmagtsblanket ifølge ofte giver anledning til fortolknings tvivl i pengeinstitutterne, idet ordvalget i begrænsningsmulighederne medfører tvivl om fuldmagtens omfang. Muligheden for at begrænse fuldmagtens rækkevidde bør derfor afskaffes, således at eventuelle begrænsninger må udformes individuelt.

Ældre Sagen tilslutter sig arbejdsgruppens forslag om at indføre en særlig blanket til brug for klage over bobestyrer, men kan ikke tilslutte forslaget om at indføre et klagegebyr, idet indførelse af et sådant gebyr vil kunne afholde nogle fra at klage. Klageblanketten bør i øvrigt kunne både rekvireres og sendes via almindelig post.

Justitsministeriet har i overensstemmelse med Finansrådets bemærkninger medtaget en ændring § 2, stk. 3, i af lov om visse civile retlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter.

Domstolsstyrelsen vil overveje spørgsmålet om, hvorvidt der kan være anledning til at ændre skiftefuldmagtsblanketten.

Justitsministeriet finder, at der bør være en nem adgang for arvingerne til at klage over bobestyrer. Justitsministeriet er i den forbindelse enig med arbejdsgruppen i, at indførelse af krav om anvendelse af en bestemt blanket ikke kan antages at vanskeliggøre klageadgangen for borgerne. For nogle vil det endda kunne opfattes som en lettelse, at der findes en blanket, som kan anvendes i forbindelse med en klage. Det foreslås derfor, at der i dødsboskiftelovens § 96, stk. 4, indsættes en bestemmelse om, at Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der skal anvendes bestemte blanketter ved klage over bobestyrer.

Med hensyn til at indføre et gebyr for at klage finder Justitsministeriet, at det er afgørende, at der er en let og omkostningsfri adgang til at klage over bobestyrer. Samtidig ville indførelse af et gebyr, som foreslået af arbejdsgruppen, medføre en administrativ belastning ved skifteretterne. Justitsministeriet finder derfor, at dette forslag fra arbejdsgruppen ikke bør gennemføres.

Der henvises i øvrigt til pkt. 4.2.2.4.2, 4.2.2.4.3, 4.2.2.5.1.1 og 4.2.2.5.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og til lovforslagets § 7, nr. 5 (dødsboskiftelovens § 96, stk. 4), og § 10, nr. 1 (§ 2, stk. 3, i lov om visse civile retlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter), og bemærkningerne hertil.

3. Lovforslaget

Som opfølgning på rapporten fra Arbejdsgruppen om effektivisering af byretternes behandling af dødsboskiftesager indeholder lovforslaget følgende forslag til lovændringer:

- Dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 2, ændres, således at solvenskravet i forbindelse med skifterettens udlevering af et bo til privat skifte skærpes, jf. lovforslagets § 7, nr. 2.
- Der indsættes i dødsboskiftelovens § 31, stk. 2, et yderligere punktum, som indebærer en begrænsning af adgangen til at henskyde dele af boet, jf. lovforslagets § 7, nr. 3.
- Der indsættes i dødsboskiftelovens § 96 et nyt stk. 4, hvorefter Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at klage over bobestyrer skal udfærdiges på en særlig blanket, jf. lovforslagets § 7, nr. 5.
- Den obligatoriske underretningspligt om forsikrings- og pensionsforhold efter henholdsvis forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, 2. pkt., og § 2, stk. 3, 2. pkt., i lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, ophæves, jf. lovforslagets § 8, nr. 1, og § 9, nr. 1.

VI. Notat om medieannonceringen af tvangsauktioner over fast ejendom afgivet af Arbejdsgruppen om tvangsfuldbyrdelse

1. Hørte myndigheder og organisationer mv.

Retsplejerådets arbejdsgruppe vedrørende tvangsfuldbyrdelse afgav den 15. oktober 2012 et notat om medieannoncering af tvangsauktioner over fast ejendom, som har været i høring hos:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Dansk InkassoBrancheforening, Danske Advokater, Dansk Erhverv, Dansk Industri, Danske Inkassoadvokater, Danske Insolvensadvokater, Danske Boligadvokater, Danske Dagblades Forening, Dansk Byggeri, Den Danske Dommerforening, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Journalistforbund, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandsförening, Finans og Leasing, Finansrådet, Forbrugerrådet, Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige, Forsikring & Pension, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, Københavns Retshjælp, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden og Aarhus Retshjælp.

Justitsministeriet har modtaget høringssvar fra:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Danske Advokater, Danske Boligadvokater, Danske Dagblades Forening, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Journalistforbund, Finansrådet, Forbrugerrådet, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, Realkreditforeningen og Realkreditrådet.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne høringssvar.

Justitsministeriets kommentarer til høringssvarene er anført med *kursiv*.

2. Høringssvarene

2.1. Generelt

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, Dommerfuldmægtigforeningen, Advokatrådet, HK Landsklubben Danmarks

Domstole og **Institut for Menneskerettigheder** har ingen bemærkninger til arbejdsgruppens notat og lovudkast.

Forbrugerrådet har oplyst, at rådet af ressourcemæssige årsager ikke har mulighed for at forholde sig til notatet.

Samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Danske Advokater, Danske Boligadvokater, Dansk Ejendomsmæglerforening, Finansrådet, Realkreditforeningen og **Realkreditrådet** er positive over for arbejdsgruppens forslag.

Danske Dagblades Forening støtter ikke arbejdsgruppens lovudkast.

2.2. Indholdet af den nye ordning – bekendtgørelsesmedie

Byretterne kan tilslutte sig den foreslåede modernisering af reglerne om annoncering af tvangsauktioner over fast ejendom i den form, som arbejdsgruppen har foreslået.

Danske Advokater bemærker, at nye annonceringsregler ikke bør indeholde den begrænsning, at en portal skal omfatte alle ejendomme, der udbydes til salg. Dette vil efter organisationens opfattelse være tilfældet, hvis annonceringspligten kun kan opfyldes via en portal, ”der udgør en samlet indgang til de ejendomme, der udbydes via de enkelte ejendomsmægleres hjemmesider”, og det vil i givet fald kunne medføre en unødigt og uhenigtsmæssig begrænsning af markedet. Bestemmelsen og bemærkningerne hertil bør derfor formuleres på en sådan måde, at det ikke fremover udelukkende vil være www.boligsiden.dk, som kan anses for at opfylde betingelserne.

Domstolsstyrelsen anfører om anvendelsen af begrebet ”portal”, at der efter styrelsens opfattelse bør anvendes en bredere formulering, som eksempelvis ”internettet”, der vil kunne rumme den teknologiske udvikling.

Danske Dagblades Forening anfører, at dagbladene ikke kan tilslutte sig arbejdsgruppens forslag, idet grundlaget for en ændring af reglerne om annoncering må være at maksimere interessen for tvangsauktioner og dermed sikre den bedst mulige salgspris. Foreningen er af den opfattelse, at det gældende krav om annoncering i dagblade i stedet bør udvides til, at der også – som et supplement til dagbladsannonceringen – skal ske annoncering på internettet. Alternativt bør der stilles krav om, at annonceringsme-

diet vælges ud fra en konkret vurdering af, hvilket medie der vil sikre den størst mulige interesse for tvangsauktionen.

Justitsministeriet er enig med arbejdsgruppen i, at det bør sikres, at de muligheder, som den digitale kommunikation giver, i langt videre omfang end i dag udnyttes til at sikre størst mulig opmærksomhed om de ejendomme, der udbydes på tvangsauktion. Omkostningerne til annoncering af tvangsauktioner vil hermed samtidig kunne nedbringes væsentligt, hvilket vil være til fordel for kreditorerne og i sidste ende skyldneren.

For så vidt angår anvendelsen af begrebet portal har Justitsministeriet overvejet, om der bør anvendes et andet begreb i lovtæksten. Begrebet portal anvendes imidlertid i dag almindeligvis om et sted på internettet, der fungerer som indgang til søgemuligheder, især inden for et bestemt område. Justitsministeriet finder på den baggrund, at begrebet portal er dækkende, og at begrebet også fremover må forventes at være dækkende.

Med lovforslaget foreslås det i overensstemmelse hermed, at bekendtgørelse af tvangsauktioner over fast ejendom skal ske på en almindeligt anvendt portal, der giver adgang til de steder på internettet, hvor ejendomme almindeligvis udbydes til salg eller kunne findes ved hjælp af en sådan.

Det betyder for det første, at kravet til valg af annonceringsmedie vil være opfyldt, når annonceringen sker direkte på en eller flere af de almindeligt anvendte portaler, der udgør en samlet indgang til de ejendomme, der udbydes via de enkelte ejendomsmægleres hjemmesider. Det er i den forbindelse ikke et krav, at en portal skal omfatte samtlige ejendomme, der udbydes til salg på internettet. Det er dog en klar forudsætning, at annonceringen (afhængigt af søgekriterierne) fremkommer i det samlede søgeresultat, når brugeren anvender portalen.

Annonceringskravet vil herudover være opfyldt, når annonceringen sker på en eller flere af de enkelte ejendomsmæglerhjemmesider, som en eller flere af de pågældende portaler giver adgang til, eller på en eller flere andre hjemmesider, forudsat at disse hjemmesiders indhold er dækket af en af de pågældende portaler. Det kan f.eks. dreje sig om hjemmesider, der måtte være eller blive oprettet specifikt til annoncering af tvangsauktioner, og som omfattes af en eller flere portalløsninger.

Der henvises i øvrigt til pkt. 6 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 77-79 (forslag til retsplejelovens § 566, stk. 3, 1. og 2. pkt., § 567 og § 569, stk. 2, 1. pkt.), og bemærkningerne hertil.

2.3. Annoncering i forbindelse med bortfald og udsættelse af tvangsauktioner

Byretterne – støttet af **Domstolsstyrelsen** – anfører, at det bør overvejes også at ændre retsplejelovens § 567, 1. pkt., om annoncering i forbindelse med bortfald og udsættelse af tvangsauktioner, således at der tages højde for, at bekendtgørelse af tvangsauktioner fremover som hovedregel skal ske på internettet, og således at bestemmelsens ordlyd ændres i overensstemmelse med den måde, som den anvendes i praksis.

Arbejdsgruppen om tvangsfuldbyrdelse har på baggrund af byretternes hørings svar overvejet retsplejelovens § 567 om aflysning af auktioner og anbefaler i forlængelse heraf en række ændringer af retsplejelovens § 567. Justitsministeriet er enig i arbejdsgruppens supplerende overvejelser om behovet for ændring af retsplejelovens § 567, og lovforslaget indeholder en ændring af bestemmelsen i overensstemmelse hermed.

Det foreslås i den forbindelse, at bestemmelsens ordlyd præciseres, således at den affattes i overensstemmelse med den måde, hvorpå bestemmelsen i praksis anvendes ved domstolene, og at der foretages en konsekvensændring som følge af forslaget om, at annoncering fremover (ud over i Statstidende) som hovedregel skal ske på internettet.

Der henvises i øvrigt til pkt. 6 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 78 (forslag til retsplejelovens § 567), og bemærkningerne hertil.

2.4. Ikrafttrædelsestidspunkt

Danske Dagblades Forening har med hensyn til ikrafttrædelsestidspunktet for en eventuel lovændring bemærket, at en gennemførelse af den foreslåede ordning vil medføre, at dagbladene rammes hårdt økonomisk. Forslaget bør derfor først træde i kraft efter (mindst) 1 år.

Dansk Journalistforbund finder, at en ændring af annonceringsreglerne – på grund af dagbladenes trængte økonomiske situation – bør indføres over en 3-årig periode fra lovens ikrafttrædelsestidspunkt. Dette vil give medie-

huse mulighed for at etablere særlige webportaler til annoncering af tvangsauktioner og modvirke en udhuling af eksistensgrundlaget for landets mediehuse.

Justitsministeriet er enig med arbejdsgruppen i, at en ophævelse af kravet om annoncering i dagblade ikke giver anledning til at overveje en særlig overgangsbestemmelse. Justitsministeriet har i den forbindelse lagt vægt på, at der med forslaget lægges op til, at den nye ordning først skal træde i kraft den 1. januar 2015, og at der herved dels er givet mulighed for, at de relevante internetportaler mv. får den fornødne tid til at foretage nødvendige systemtekniske tilpasninger, dels er givet de berørte dagblade en rimelig tid til at indstille sig på den nye ordning.

Der henvises i øvrigt til pkt. 6 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 77-79 (forslag til retsplejelovens §§ 566, stk. 3, 1. og 2. pkt., § 567 og § 569, stk. 2, 1. pkt.), og bemærkningerne hertil.

3. Lovforslaget

Det fremsatte lovforslag adskiller sig på følgende punkter fra det lovudkast, der var en del af arbejdsgruppens notat om medieannonceringen af tvangsauktioner over fast ejendom:

- Det foreslås, at retsplejelovens § 567 ændres, således at der tages højde for, at annoncering fremover (ud over i Statstidende) som hovedregel skal ske på internettet, og således at bestemmelsens ordlyd ændres i overensstemmelse med den måde, som bestemmelsen anvendes på i praksis ved domstolene.
- Der er herudover foretaget redaktionelle ændringer.

VII. Forslag til lov om ændring af retsplejeloven og kreditaftaleloven (Tvangsfuldbyrdelse af digitale lånedokumenter)

1. Hørte myndigheder og organisationer

Et lovudkast vedrørende den del af lovforslaget, som angår tvangsfuldbyrdelse på grundlag af digitale dokumenter, har været i høring hos:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningssretten, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Domstolenes Tjenestemandforening, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, ADI-PA, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Danmarks Rederiforening, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danske Mediers Forum, Danske Regioner, Danske Handicaporganisationer, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Danske Insolvensadvokater, Dansk IT, Dansk Kredit Råd, Dansk Pantebrevsforening, Danske Speditører, Datatilsynet, Det centrale handicapråd, De Danske Patentagenters Forening, Det Danske Voldgiftsinstitut, Digitaliseringsstyrelsen, Fagligt Fælles Forbund 3F, FDHI – Foreningen for Dansk Internet Handel, Finansrådet, Finans og Leasing, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerrådet, Forbrugerombudsmanden, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, FSR – danske revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Domstolenes Tjenestemandforening, HK/Danmark, HK/kommunal, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, IT-Branchen, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Kuratorforeningen, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Liberale Erhvervs Råd, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Retssikkerhedsfonden, Retspolitisk Forening, Rådet for Digital Sikkerhed, Syddansk Universitet, TEKNIQ - Installatørernes Organisation, Teknologisk institut, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aalborg Universitet, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

Justitsministeriet har modtaget høringssvar fra følgende:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtig-

foreningen, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Advokatrådet, Danske Advokater, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Byggeri, Dansk Erhverv, Dansk Kredit Råd, Datatilsynet, Det Danske Voldgiftsinstitut, Digitaliseringsstyrelsen, Finansrådet, Finans og Leasing, FSR – danske revisorer, Institut for Menneskerettigheder, IT-Branchen, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Realkreditforeningen, Realkreditrådet, Syddansk Universitet og TEKNIQ - Installatørernes Organisation.

Herudover har Erhvervsstyrelsen og Den Sociale Retshjælp afgivet høringssvar.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne høringssvar.

Justitsministeriets kommentarer til høringssvarene er anført med *kursiv*.

2. Høringssvarene

2.1. Generelt

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Advokatrådet, Dansk Byggeri, Det Danske Voldgiftsinstitut, FSR – danske revisorer, Institut for Menneskerettigheder, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Realkreditforeningen og Syddansk Universitet har ingen bemærkninger.

Dansk Arbejdsgiverforening (DA) anfører, at spørgsmålet om tvangsfuldbyrdelse på grundlag af digitale dokumenter falder uden for DA's virkefelt, hvorfor DA ikke ønsker at afgive bemærkninger.

Danske Advokater, Dansk Erhverv, Dansk Kredit Råd, Finansrådet, Finans og Leasing, IT-Branchen, KL, Realkreditrådet, TEKNIQ – Installatørernes Organisation, Erhvervsstyrelsen og Den Sociale Retshjælp kan generelt tilslutte sig lovforslaget.

2.2. OCES-standarden

Datatilsynet bemærker, at det ikke fremgår tydeligt, hvad der menes med, at en digital signatur baseret på OCES-standarden ikke rent teknisk adskil-

ler sig fra kvalificerede certifikater omfattet af lov nr. 417 af 31. maj 2000 om elektroniske signaturer. Datatilsynet anfører i den forbindelse, at sikkerheden for identiteten af certifikatindehavere i høj grad er afhængig af bl.a. registreringsprocedurer, der indeholder manuelle (ikke-tekniske) procedurer.

Datatilsynet antager, at der med formuleringen "kvalificerede digitale signaturer" under pkt. 3.2. i lovforslagets almindelige bemærkninger menes "kvalificerede certifikater" omfattet af lov om elektroniske signaturer, idet denne lov ikke umiddelbart ses at anvende betegnelsen "kvalificerede digitale signaturer". Endvidere går tilsynet ud fra, at der med betegnelsen "OCES-standarden" menes den samlede mængde af OCES-certifikatpolitikker. Det ses i den forbindelse ikke nærmere forklaret, på hvilken baggrund eller i hvilke henseender OCES-certifikatpolitikernes sikkerhedsniveau er på niveau med kvalificerede certifikater.

Datatilsynet bemærker herudover, at sikkerhedsniveau ikke alene kan vurderes ud fra OCES-certifikatpolitikkerne eller lov om elektroniske signaturer, idet disse alene skaber en ramme for den konkrete løsning. Ved implementeringen skal rammen udfyldes med elementer, som ikke fremgår af OCES-certifikatpolitikkerne, men som har afgørende betydning for sikkerhedsniveauet. For OCES-løsningen omfatter en sådan implementering etablering af registreringsprocedurer, som skal bruges ved udstedelse af certifikaterne. Andre elementer har imidlertid også betydning for sikkerhedsniveauet i OCES-løsningen.

Finansrådet anfører, at det er væsentligt, at lovforslaget ikke knytter sig til nuværende og kendte teknologier og standarder, men formuleres mere åbent over for udvikling af nye standarder. NemID er f.eks. ikke et OCES-certifikat, selv om det sikkerhedsmæssigt vurderes at svare hertil.

Dansk Kredit Råd finder det problematisk, at lovforslaget er tæt knyttet til OCES-standarden. Mere generelt formulerede beskrivelser af det ønskede sikkerhedsniveau vil således være at foretrække, idet risikoen for, at bemærkningerne på et senere tidspunkt opfattes som begrænsende i forhold til nye typer af identifikations- og signeringsmetoder, hermed minimeres. Derfor bør sikkerhedskravene beskrives generelt, og navnlig bør OCES-standarden ikke beskrives som målestok for andre mulige metoder, men alene nævnes som én mulig måde til at opnå det ønskede sikkerhedsniveau.

Digitaliseringsstyrelsen foreslår, at der i lovforslagets almindelige bemærkninger refereres udtrykkeligt til digitale signaturer baseret på kvalificerede certifikater, som er omfattet af direktivet om elektroniske signaturer og den kommende forordning om eID og tillidstjenester, således at der – uafhængigt af den teknologiske udvikling og forholdet mellem OCES-standarden og kvalificerede certifikater – ikke er usikkerhed om, at digitale signaturer baseret på kvalificerede certifikater har det fornødne sikkerhedsniveau. Digitaliseringsstyrelsen er herudover fremkommet med forslag til præciseringer af lovforslagets bemærkninger.

IT-Branchen – på linje med **Finans og Leasing** – påpeger vigtigheden af at sikre, at de nye regler kan anvendes uanset videreudvikling inden for teknologi eller ændringer i standarder. Justitsministeren bør derfor bemyndiges til løbende at tilpasse kravene til digitale signaturer uden at være begrænset af specifikke referencer til standarder, der var udbredt ved lovforslagets tilblivelse.

Justitsministeriet har på baggrund af Digitaliseringsstyrelsens høringssvar foretaget en række præciseringer i lovforslagets bemærkninger, således at begrebet "kvalificerede certifikater" tilføjes flere steder under pkt. 5.4.1 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og i bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 75 (retsplejelovens § 478, stk. 4), og § 6, nr. 1 (kredittalelovens § 36, stk. 2). Hermed refereres der også til den type digitale signaturer, som den nuværende og fremtidige lovgivning om digitale signaturer vedrører.

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt reguleringen skal knytte sig til nuværende og kendte teknologier og standarder, eller om reguleringen bør omfatte forskellige sikkerhedsløsninger, har Digitaliseringsstyrelsen oplyst, at eksisterende og kommende lovgivning allerede refererer til digitale signaturer baseret på OCES og kvalificerede certifikater. Det er endvidere Digitaliseringsstyrelsens opfattelse, at en mere generisk formulering, der omfatter forskellige tekniske sikkerhedsløsninger, vil medføre behov for en mere omfattende og teknisk kompliceret bevisførelse for fogedretten end den foreslåede formulering.

Digitaliseringsstyrelsen har herudover oplyst, at den teknologiske egenskab, som en digital signatur, der er baseret på et OCES-certifikat eller et kvalificeret certifikat, tilbyder, indebærer en kryptologisk sikring af integritet, autenticitet og uafviselighed på et standardiseret og reguleret niveau, som i henhold til Justitsministeriets betænkning nr. 1456 fra 2004

om e-signaturs retsvirkninger har en karakter, der gør, at den kan ligestilles med en fysisk underskrift på et dokument og dermed opfylde kravene til tvangsfuldbyrdelse. Det kan således ifølge styrelsen umiddelbart og uden større tvivl afgøres, om et givent dokument med et givent indhold er underskrevet af en given person på samme måde som en fysisk underskrift på et fysisk dokument.

Andre teknologiske måder at skabe digitale underskrifter på vil ifølge Digitaliseringsstyrelsen i fremtiden blive tilgængelige, men da disse ikke har en indbygget anerkendt og standardiseret teknologisk sikring af integritet, autenticitet og uafviselighed, vil sådanne underskriftsformer ifølge styrelsen kræve en mere omfattende og teknisk kompliceret bevisførelse for fogedretten.

OCES-standarden er i dag fastlagt i certifikatpolitikker, der administreres og reguleres af Digitaliseringsstyrelsen. Standarden er således dynamisk og kan ændres og opdateres, når der findes behov herfor. Ligeledes kan de underliggende standarder for kvalificerede certifikater opdateres og ændres. Justitsministeriet finder på den baggrund ikke behov for at indsætte en bemyndigelsesbestemmelse som foreslået af IT-Branchen og Finans og Leasing.

For så vidt angår Datatilsynets bemærkninger om, at det ikke tydeligt fremgår af lovforslagets bemærkninger, hvad der menes med, at en digital signatur baseret på OCES-standarden ikke rent teknisk adskiller sig fra kvalificerede certifikater omfattet af lov nr. 417 af 31. maj 2000 om elektroniske signaturer, har Digitaliseringsstyrelsen oplyst, at en digital signatur baseret på et OCES-certifikat og en digital signatur baseret på et kvalificeret certifikat er udstedt efter samme certifikatstandard X509 v.3, hvilket indebærer, at den digitale signaturs kryptologiske egenskaber i forhold til at skabe integritet, autenticitet og uafviselighed ikke for de nævnte digitale signaturers vedkommende adskiller sig fra hinanden.

Vedrørende Datatilsynets bemærkninger om formuleringen "kvalificerede digitale signaturer" har Digitaliseringsstyrelsen oplyst, at en kvalificeret signatur forstås som en avanceret elektronisk signatur, der er baseret på et kvalificeret certifikat, og som er fremstillet af et sikkert signaturgenereringssystem, jf. § 13 i lov om elektroniske signaturer. Med den seneste version af OCES-standarden for personer, jf. ovenfor, er det Digitaliseringsstyrelsens opfattelse, at standarden er på niveau med kvalificerede signaturer. Styrelsen har endvidere anført, at kvalificerede elektroniske signatu-

rer er defineret i den netop vedtagne EU-forordning om eID og tillidstjenester, som vil erstatte direktivet om elektroniske signaturer, hvorpå implementeringen af lov om elektroniske signaturer er baseret.

Det er endvidere Digitaliseringsstyrelsens opfattelse, at OCES-certifikatpolitikkerne stiller detaljerede krav til registrering og fastlæggelse af identitet i forbindelse med udstedelse af certifikater, og at sikkerhedsniveauet for OCES-certifikater godt kan vurderes på baggrund af det samlede sæt af krav i OCES-certifikatpolitikkerne. Tilsvarende stiller § 6 i lov om elektroniske signaturer og reglerne i kapitel 3 i bekendtgørelse om sikkerhedskrav m.v. til nøglecentre detaljerede krav til registrering og fastlæggelse af identitet i forbindelse med udstedelse af certifikater. Herudover vil det ifølge styrelsen naturligt gælde for enhver implementering af en it-løsning, at det skal vurderes, hvorvidt konkrete implementeringer opfylder kravene og derfor er på niveau med standarden, hvorfor såvel loven som OCES-standardens stiller krav om rapportering og tilsyn.

Der henvises i øvrigt til pkt. 5.4.1.2 og 5.4.1.3 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 75 (retsplejelovens § 478, stk. 4), og § 6, nr. 1 (kreditaftalelovens § 36, stk. 2), og bemærkningerne hertil.

2.3. Indlevering eller fremlæggelse af en skriftlig repræsentation af det dokument, der er underskrevet digitalt

Dommerfuldmægtigforeningen foreslår, at ordet ”repræsentation” ændres til ”skriftlig gengivelse” eller ”afskrift”, idet ”repræsentation” ifølge Den Danske Ordbog betyder ”en måde, som noget vises på eller manifesterer sig på”. Ordet bruges normalt i en anden betydning og harmonerer ikke i øvrigt med domstolens kommunikationspolitik.

Danske Advokater anfører, at det forekommer modsigende på den ene side at anerkende dokumenter underskrevet med digital signatur som juridisk bindende og tilstrækkelige til at danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse, når det samtidig i bemærkningerne understreges, at der ikke er tale om et ”originalt” dokument. Den digitale signatur sikrer, at der ikke kan ændres i dokumentet, der således har samme integritet som et fysisk underskrevet originalt dokument. Det bør på den baggrund i lovtæst og bemærkninger klart fremgå, at en digitalt underskrevet aftale i alle henseender har samme gyldighed som et fysisk underskrevet dokument.

Danske Advokater bemærker endvidere, at kravet om en ”skriftlig repræsentation” af dokumentet er noget uklart, da det ikke præcist fremgår af lovtæst eller bemærkninger, hvad der skal fremlægges som dokumentation i fogedretten. Lovforslagets bemærkninger bør derfor mere udtrykkeligt angive, hvad der skal fremlægges som bevis i forbindelse med en anmodning om tvangsfuldbyrdelse.

Den Sociale Retshjælp bemærker, at lovforslaget kan give anledning til problemer i forhold til en skyldner, der ikke har adgang til internettet i en periode, f.eks. en indsat i landets fængsler. Den pågældende vil i givet fald ikke have adgang til et underskrevet digitalt lånedokument og vil således ved en tvangsfuldbyrdelse skulle fremskaffe et fysisk lånedokument, hvilket er både tidskrævende og besværligt for den pågældende. Retshjælpen bemærker endvidere, at det er svært at yde rådgivning til klienter, der skylder penge, hvis retshjælpen ikke har adgang til klienternes digitale lånedokumenter.

Finansrådet bemærker, at kravet om, at der skal indleveres en eksakt fremstilling af indholdet af dokumentet, kan efterlade det indtryk, at også opstilling, linjeafstand mv. skal være identisk med det, som debitor så på tidspunktet for den digitale signering. Efter Finansrådets opfattelse må det afgørende være, at det præcise dokumentindhold gengives, og dette sikres ved den omtalte hashværdi. Det bør derfor præciseres, at der skal fremlægges en fremstilling af det præcise indhold af dokumentet, men at der ikke skal være tale om en fotokopi eller ”skærmdump”.

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 488, stk. 2, 2. pkt., skal det originale udenretlige skriftlige forlig eller gældsbrief indleveres til fogedretten, når der fremsættes anmodning om tvangsfuldbyrdelse efter lovens § 478, stk. 1, nr. 4 eller 5, medmindre fogedretten anser det for unødvendigt.

Efter den gældende bestemmelse i kreditaftalelovens § 45, stk. 1, skal anmodning til fogedretten om tilbagetagelse af det solgte være skriftlig og ledsaget af en opgørelse af kreditgiverens tilgodehavende samt købekontrakten i original eller genpart. Det originale dokument skal fremlægges under fogedforretningen. Fogedretten kan om fornødent kræve, at det originale dokument skal foreligge, før fogedforretningen berammes.

I det omfang et udenretligt skriftligt forlig, et gældsbrief eller en kreditkøbekontrakt er underskrevet ved brug af digital signatur, forefindes der ikke

et originalt dokument i traditionel forstand. Det underskrevne dokument foreligger i stedet i elektronisk form, og der kan alene produceres udskrifter heraf. Disse udskrifter kan i overensstemmelse med gængs sprogbrug ikke betegnes som "originaler".

Hvis et udenretligt skriftligt forlig eller gældsbrief er underskrevet digitalt, er det således ikke muligt for rekvirenten at indlevere et originalt forlig eller gældsbrief til fogedretten.

Med lovforslaget præciseres det derfor i retsplejelovens § 488, stk. 2, at rekvirenten ved udenretlige skriftlige forlig og gældsbriefe, hvor underskriften er tilføjet digitalt, skal indlevere en skriftlig repræsentation af dokumentet til fogedretten. På samme måde præciseres det i kreditaftalelovens § 45, stk. 1, at rekvirenten under en umiddelbar fogedforretning på grundlag af en kreditkøbekontrakt, der er underskrevet digitalt, skal fremlægge en skriftlig repræsentation af den pågældende kreditkøbekontrakt.

Den skriftlige repræsentation skal være en eksakt fremstilling af det pågældende digitale dokument bestående af almindelige skrifttegn og skal repræsentere det digitale dokument, som rekviritus har underskrevet digitalt. Betegnelsen "skriftlig repræsentation" anses derfor for dækkende for, hvad rekvirenten skal indlevere eller fremlægge i forbindelse med fogedrettens behandling af sagen.

Det er af hensyn til fogedrettens behandling af skyldnerens eventuelle indsigelser mod indholdet af det digitalt underskrevne dokument efter Justitsministeriets opfattelse afgørende, at den skriftlige repræsentation er en eksakt fremstilling af det pågældende digitale dokument og ikke alene en eksakt fremstilling af dokumentets indhold.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorledes den skriftlige repræsentation skal tage sig ud, bemærkes det, at repræsentationen f.eks. kan bestå af en papirudskrift af det digitale dokument eller af et elektronisk dokument, der kan fremsendes i en e-mail.

Justitsministeriet bemærker vedrørende retsvirkningen af digitale underskrifter, at Udvalget om retsvirkninger af digital signatur mv. i betænkning nr. 1456/2004 om e-signaturs retsvirkninger har anført bl.a., at brugen af digital signatur kun i teknisk henseende adskiller sig fra brugen af håndskrevne underskrifter. En digital signatur må derfor ifølge udvalget i almindelighed sidestilles med en almindelig papirbaseret underskrift, og der

er efter udvalgets opfattelse derfor ikke nogen grund til at knytte særlige retsvirkninger til aftaler, retshandler eller meddelelser, der afgives med digital signatur.

Der henvises i øvrigt til pkt. 5.4.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 76 (retsplejelovens § 488, stk. 2), og § 6, nr. 2 (kreditaftalelovens § 45, stk. 1), og bemærkningerne hertil.

2.4. Omsætningsgældsbreve

Dommerfuldmægtigforeningen anfører, at det bør fremgå direkte af retsplejelovens § 478, stk. 4, at underskriften på et omsætningsgældsbrev ikke kan være tilføjet digitalt.

Med lovforslaget indføres der hjemmel til, at der kan ske tvangsfuldbyrdelse på grundlag af udenretlige skriftlige forlig, gældsbreve og kreditkøbekontrakter, som er underskrevet ved brug af digital signatur. Disse digitale dokumenter kan herefter – forudsat, at retsplejeloven og kreditaftalelovens øvrige betingelser herfor er opfyldt – tvangsfuldbyrdes efter de samme regler, som gælder for udenretlige skriftlige forlig, gældsbreve og kreditkøbekontrakter, der er underskrevet på traditionel vis.

For så vidt angår omsætningsgældsbreve (negotiable gældsbreve) omfattet af gældsbrevsloven forudsættes det – på samme måde som efter gældende ret – at der skal foreligge et papirdokument eller andet medium i fysisk form. Det skyldes, at der efter gældsbrevslovens kapitel 2 er knyttet en række retsvirkninger til den fysiske besiddelse af et omsætningsgældsbrev.

Den foreslåede ændring af retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse vil derfor ikke omfatte tvangsfuldbyrdelse af omsætningsgældsbreve.

2.5. Selvskyldnerkautioner og leasingaftaler

Realkreditrådet anfører, at det er uklart, i hvilket omfang en selvskyldnerkautionist kan underskrive et dokument digitalt med den virkning, at kautionforpligtelsen kan tvangsfuldbyrdes i henhold til den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 478. Det bør derfor tydeligt fremgå af lov-bemærkningerne, at denne fremgangsmåde er mulig.

Finans og Leasing bemærker, at lovforslaget ikke indeholder en omtale af, hvad der gælder i forhold til adgangen til at tilbagetage leasede gen-

stande, hvis leasingaftalen er indgået digitalt. Det bør derfor i lovforslaget tydeliggøres, at tilbagetagelse af leasede genstande sker efter reglerne i retsplejelovens kapitel 55 og dermed gennemføres uden sædvanligt tvangsfuldbyrdsgrundlag, jf. retsplejelovens § 596.

Efter retsplejelovens § 478, stk. 4, 1. pkt., kan fuldbyrdelse i de i stk. 1, nr. 4-7, nævnte tilfælde foretages hos enhver, der ved sin underskrift på dokumentet har forpligtet sig som skyldner, selvskyldnerkautionist eller pantsætter.

Med lovforslaget skabes der hjemmel til, at underskriften i de i stk. 1, nr. 4 og 5, nævnte tilfælde kan tilføjes digitalt.

Tilbagetagelse af leasede løsøre genstande sker efter reglerne i retsplejelovens kapitel 55 om umiddelbare fagedforretninger.

Efter retsplejelovens § 598, stk. 2, finder en række bestemmelser i bl.a. retsplejelovens kapitel 46 om fremgangsmåden ved udlæg og tvangsfuldbyrdelse af andre krav end pengekrav tilsvarende anvendelse ved behandlingen af sådanne sager. Retsplejelovens § 488, stk. 2, der vedrører bl.a. indlevering af originale dokumenter, finder imidlertid ikke anvendelse.

3. Lovforslaget

Det fremsatte lovforslag adskiller sig på følgende punkter fra det lovudkast, der blev sendt i høring den 17. januar 2014:

- Der er foretaget en række præciseringer i lovforslagets bemærkninger.
- Der er herudover foretaget redaktionelle ændringer.

VIII. Lovforslag om skriftlig behandling af anke i straffesager med samstemmende påstande

1. Hørte myndigheder og organisationer

Et udkast til lovforslag vedrørende skriftlig behandling af anke i straffesager med samstemmende påstande har været sendt til høring hos:

Højesteret, Østre og Vestre Landsret, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Foreningen af Offentlige Anklagere, Politiforbundet, Advokatrådet, Danske Advokater, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Amnesty International, Institut for Menneskerettigheder, Kriminalpolitisk Forening (KRIM), Retspolitisk Forening og Retssikkerhedsfonden.

2. Høringssvarene

Højesteret, Østre Landsret, Foreningen af Offentlige Anklagere, Advokatrådet og Landsforeningen af Forsvarsadvokater tilslutter sig lovforslaget.

Vestre Landsret, Domstolsstyrelsen, Rigsadvokaten, Dommerfuldmægtigforeningen, Politiforbundet, Danske Advokater, Institut for Menneskerettigheder og Retspolitisk Forening har ingen bemærkninger til lovforslaget.

3. Lovforslaget

Det fremsatte lovforslag svarer til det lovudkast, der blev sendt i høring den 20. december 2013.

IX. Udtalelse om den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenstemandsansatte jurister ved domstolene afgivet af Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere mv.

1. Hørte myndigheder og organisationer

Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere mv. afgav i januar 2014 en udtalelse om den pligtige afgangsalder for dommere og andre tjenstemandsansatte jurister ved domstolene. Udtalelsen har været i høring hos:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Tinglysningssretten, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danske Advokater, Den Danske Dommerforening, DJØF, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenstemandsforening, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Statsadvokater, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, Politidirektørforeningen, Procesbevillingsnævnet, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rigsadvokaten og Rigspolitiet.

Justitsministeriet har modtaget høringssvar fra følgende:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Danske Advokater, Den Danske Dommerforening, DJØF, Dommerfuldmægtigforeningen, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, Rigsadvokaten og Rigspolitiet.

Herudover har Højesteret afgivet et høringssvar.

Den Danske Dommerforening har fået tilsendt Justitsministeriets udkast til lovforslag om gennemførelse af udvalgets forslag og er i den forbindelse fremkommet med en udtalelse.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne høringssvar.

Justitsministeriets kommentarer til høringssvarene er anført med *kursiv*.

2. Høringssvarene

2.1. Generelt

Østre Landsret, Vestre Landsret, Danske Advokater, Institut for Menneskerettigheder, Rigsadvokaten og Rigspolitiet har ingen bemærkninger.

Højesteret, byretterne, Advokatrådet, Den Danske Dommerforening, Domstolsstyrelsen, DJØF og Akademikernes Centralorganisation kan tilslutte sig udvalgets anbefalinger.

Sø- og Handelsretten kan tilslutte sig udvalgets anbefalinger, idet retten dog bemærker, at de anbefalede ordninger kan være forbundet med praktiske vanskeligheder ved en specialiseret ret som Sø- og Handelsretten.

HK Landsklubben Danmarks Domstole lægger vægt på, at den praktiske gennemførelse af udvalgets anbefalinger, herunder den forslåede tilkaldeordning, ikke medfører økonomiske omkostninger for de enkelte embeder, og at en gennemførelse af forslaget om en tilkaldeordning i øvrigt ikke bør medføre, at dommere udfører arbejdsopgaver, der normalt varetages af kontorphonale eller øvrige jurister.

Dommerfuldmægtigforeningen støtter, at den nuværende pligtige afgangsalder for dommere fastholdes, og at udvalgets forslag om en deltidsordning gennemføres. Foreningen støtter derimod ikke udvalgets forslag om en tilkaldeordning.

2.2. Deltidsordning

Sø- og Handelsretten bemærker, at det kan være forbundet med praktiske vanskeligheder for rettens præsident at give tilladelse til deltidsansættelse, idet rettens sager forudsætter en specialviden, erfaring med de specielle retsområder, som retten beskæftiger sig med, samt kendskab til samarbejdet med rettens sagkyndige medlemmer.

Domstolsstyrelsen forudsætter af hensyn til ressourcestyring af ordningen, at dommere, der er overgået til ansættelse på deltid, ikke har krav på at gå på fuld tid igen. Det bør i efter Domstolsstyrelsens opfattelse heller ikke være muligt at benytte den pågældende ordning før det fyldte 65. år.

Af hensyn til administrationen af ordningen lægger **Domstolsstyrelsen** vægt på, at den nuværende model for dommernormering ved byretterne i medfør af retsplejelovens § 9, stk. 12, opretholdes. Domstolsstyrelsen understreger endvidere vigtigheden af, at der af ressourcemæssige hensyn ik-

ke vil være pligt for styrelsen til at holde de yderligere dommerstillinger, som kan besættes som led i deltidsordningen, besat.

DJØF anfører, at en deltidsansat dommer som fast praksis bør få pensionsaldermedregning op til den hidtidige beskæftigelsesgrad. **Akademikernes Centralorganisation** bemærker i tilknytning hertil, at det ved en deltidsansættelse konkret bør aftales, at vedkommende tjenestemand får pensionsaldermedregning op til fuld tid.

HK Landsklubben Danmarks Domstole finder, at en deltidsordning ikke bør medføre, at der ansættes yderligere dommere ved de enkelte embeder, idet sådanne ansættelser vil belaste embedernes lønsum. Hvis der alligevel bliver mulighed for at ansætte flere dommere, bør der også fastsættes regler om, i hvilke situationer antallet af dommere kan reduceres.

Den Danske Dommerforening har anført, at man ikke ser sig i stand til at vurdere, om det antal yderligere dommere til udmøntning af deltidsordningen, som indgår i Justitsministeriets udkast til lovforslag, er tilstrækkeligt. Antallet er formentlig ikke tilstrækkeligt, hvis alle dommere, der i dag er fyldt 65 år, ønsker at benytte sig af ordningen.

Antallet af dommere ved de enkelte retter er fastsat i retsplejeloven, og normeringen må antages at forudsætte, at der er tale om fuldtidsstillinger.

En mulighed for deltidsansættelse af udnævnte dommere vil betyde, at antallet af arbejdstimer, der ved den enkelte ret leveres af udnævnte dommere, kan komme til at variere betydeligt. Hvis normeringen af dommerstillinger ved de enkelte embeder fastholdes, vil der således – hvis nogle af embedets udnævnte dommere går på deltid – som udgangspunkt ske en nedgang i antallet af arbejdstimer, der udføres af udnævnte dommere.

Nedgangen i den arbejdsmængde, der leveres af udnævnte dommere, vil i et vist omfang kunne opvejes ved i videre omfang at overlade til andre domstolsjurister (konstituerede dommere, retsassessorer og dommerfuldmægtige) at udøve dømmende myndighed. Det må dog i den forbindelse løbende holdes for øje, at en for stor forskydning i forholdet mellem dømmende myndighed, der udøves af udnævnte dommere, og dømmende myndighed, der udøves af andre domstolsjurister, vil kunne give anledning til betænkeligheder i relation til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6.

For at skabe mulighed for, at et antal dommere kan overgå til deltid, foreslås det derfor, at der gives mulighed for at udnævne et yderligere antal dommere. Det bemærkes, at der ikke vil være pligt til at holde disse yderligere dommerstillinger besat.

Det foreslås i den forbindelse at regulere dommeres mulighed for deltidsansættelse i retsplejeloven, således at der indføres særlige bestemmelser, som udgør rammen for (eventuelle) fremtidige aftaler om overgang til deltidsansættelse som dommer. Det foreslås således, at dommere, der er fyldt 65 år, kan overgå til deltidsansættelse. Overgang til deltidsansættelse skal ske efter aftale med vedkommende retspræsident, og kun hvis vedkommende retspræsident vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet ved det pågældende embede i øvrigt. Hvis det ikke vurderes muligt og hensigtsmæssigt, at en dommer overgår til deltidsansættelse, skal retspræsidenten meddele den pågældende grunden hertil.

Det bemærkes, at en dommer, der er overgået fra ansættelse på fuldtid til ansættelse på deltid, ikke vil have krav på at overgå til ansættelse på fuld tid igen. Dette er blevet præciseret i bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 51 a.

Det er Domstolsstyrelsens vurdering, at det antal ekstra dommerstillinger, der er fastsat i lovforslaget for at give mulighed for at dommere kan overgå til deltidsansættelse, vil dække behovet. Det vurderes i den forbindelse, at det ikke er sandsynligt, at alle dommere over 65 år vil benytte sig af ordningen. Domstolsstyrelsen kan dog i øvrigt tilslutte sig, at spørgsmålet som anført af Dommerforeningen kan indgå i en evaluering efter 3 år.

Der vil blive taget stilling til spørgsmålet om pensionsaldermedregning i forbindelse med den efterfølgende udmøntning af deltidsordningen.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.2 og 8.2.3 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 4, 5, 7 og 12 (forslag til retsplejelovens § 5, stk. 2, § 9, stk. 12, § 14, stk. 1, og § 51 a), og bemærkningerne hertil.

2.3. Tilkaldeordning

Højesteret ser gerne, at tilkaldeordningen også kommer til at omfatte Højesteret. Ordningen vil for Højesterets vedkommende navnlig være ønske-

lig i tilfælde af en tjenestegørende dommers forfald ved død eller længerevarende sygdom. En pensioneret højesteretsdommer kender Højesterets særlige arbejdsform og vil uden videre kunne deltage som en del af kollegiet i sagernes behandling, således at allerede berammede sager kan afvikles som planlagt.

Sø- og Handelsretten bemærker, at de begrænsninger, der er fremhævet i udvalgets udtalelse side 51, 2. og 3. afsnit, vil gøre en tilkaldeordning vanskeligt anvendelig for en specialiseret ret som Sø- og Handelsretten, idet kun få dommere vil have erfaring med de specifikke retsområder, som retten beskæftiger sig med. Ordningen bør derfor for Sø- og Handelsrettens vedkommende udformes på en sådan måde, at en tilkaldedommer kan deltage i hovedforhandlingen af nærmere angivne sager i stedet for i afgrænsede perioder.

Den Danske Dommerforening foreslår, at tilkaldedommere benævnes dommere frem for enten konstitueret dommer eller dommerfuldmægtig, idet de pågældende opfylder betingelserne for at være udnævnte dommere bortset fra, at de er gået på pension.

Den Danske Dommerforening finder endvidere, at tilkaldeordningen kun bør omfatte dommere, der er pensioneret på grund af alder. Ordningen rejser herudover en række spørgsmål, herunder om den pågældende kan være tilkaldedommer i mere end én instans og/eller i mere end en retskreds, den nærmere afgrænsning af ”en nærmere bestemt periode”, om en tilkaldedommer kan arbejde på nedsat tid, og med hvilket varsel vedkommende kan tilkaldes. De ”huller”, der opstår, når dommere går på nedsat tid, bør ikke udfyldes med tilkaldedommere.

Akademikernes Centralorganisation forudsætter, at spørgsmål om aflønning og ansættelsesvilkår for tilkaldedommere fastsættes ved rammeaftale mellem Finansministeriet og Akademikernes Centralorganisation.

Dommerfuldmægtigforeningen støtter ikke udvalgets forslag om en tilkaldeordning, idet der efter foreningens opfattelse allerede er en velfungerende konstitutionsordning ved dommervakancer, og at det retsarbejde, som efter udvalgets forslag skal varetages af tilkaldedommere, i stedet kan varetages af erfarne dommerfuldmægtige. Foreningen finder endvidere, at en tilkaldeordning ikke bør finansieres af den lønsum, som finansierer lønnen til øvrige jurister og HK'ere. Endelig finder foreningen, at det er in-

konsekvent at foreslå en vilkårlig tilkaldeordning for pensionerede dommere over 70 år, når den pligtige afgangsalder på 70 år fastholdes.

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at der bør indføres en tilkaldeordning for pensionerede dommere og andre tjenestemandsansatte jurister ved domstolene.

Den foreslåede tilkaldeordning bygger på de elementer, som udvalget har peget på, således at tilkaldeordningen både omfatter alderspensionerede og svagelighedspensionerede dommere. Ordningen foreslås at omfatte både byretter, landsretter, Sø- og Handelsretten og Højesteret.

Tilkaldte dommere mv. forudsættes at indgå i fordelingen af det pågældende embedes almindelige sager i en nærmere bestemt periode, mens store profilerede sager som udgangspunkt skal varetages af embedets faste dommere. Ordningen bygger således på, at de tilkaldte dommere mv. i en nærmere angiven periode indgår i den almindelige fordeling af det pågældende embedes almindelige sager og således ikke tilkaldes med henblik på at behandle en bestemt foreliggende sag. Ordningen er udformet på denne måde bl.a. af hensyn til grundlovens § 61, 2. pkt., og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, jf. pkt. 9.10.2 og 9.10.3 i udtalelsen fra Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere mv.

I forlængelse af bemærkningerne fra Den Danske Dommerforening er det præciseret i bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 51 e, at det forudsættes, at en pensioneret dommer ikke kan tilkaldes for at virke som dommer i en højere instans end den, hvor den pågældende indtil sin pensionering har været udnævnt som dommer.

Med lovforslaget fastlægges den overordnede ramme for en tilkaldeordning, mens der vil blive taget stilling til den praktiske udmøntning af tilkaldeordningen i regi af Domstolsstyrelsen i forbindelse med implementeringen af ordningen. Dommerforeningen vil i den forbindelse blive inddraget. Domstolsstyrelsen har i øvrigt oplyst, at styrelsen ikke umiddelbart ser noget til hinder for, at dommere mv. kan tilkaldes til at virke i mere end en retskreds. Det overordnede formål med tilkaldeordningen er at forsøge at bidrage til at imødegå konsekvenserne af den forventede demografiske udvikling og mere konkret give mulighed for at udfylde et eventuelt personalemæssigt tomrum ved embederne, når de faste dommere mv. er forhindret i at varetage alle embedets opgaver. Det er derfor Domstolsstyrelsens vurdering, at det ikke vil være udelukket også at anvende en tilkal-

dedommer til at opveje en nedgang i arbejdsmængde som følge af den foreslåede deltidsordning.

I forbindelse med den nærmere udmøntning af tilkaldeordningen vil der også blive taget stilling til spørgsmålet om aflønning og ansættelsesvilkår for tilkaldedommere.

Der henvises i øvrigt til pkt. 8.2.3.2. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget og lovforslagets § 1, nr. 1, 12, 14 og 15 (forslag til retsplejelovens § 1 a, stk. 1, §§ 51 a og 51 e, § 54, stk. 3, og § 55), og bemærkningerne hertil.

3. Lovforslaget

Som opfølgning på anbefalingerne fra Udvalget om pligtig afgangsalder for dommere m.v. indeholder lovforslaget forslag om:

- Der indføres mulighed for, at ældre dommere kan overgå til ansættelse som dommer på deltid (deltidsordning).
- Der indføres mulighed for, at det enkelte embede i forfaldssituationer eller andre særlige situationer, f.eks. for at forhindre, at der opstår sagsbunker, får mulighed for at tilkalde en pensioneret dommer og lade denne virke som dommer i en nærmere bestemt periode (tilkaldeordning).

Herudover indeholder lovforslaget forslag om en mere fleksibel mulighed for, at retspræsidenter kan fratræde deres stilling og fortsætte i en dommerstilling, samt mulighed for, at (sideordnede) dommere midlertidigt kan bytte stilling.

X. Forslag til lov om ændring af lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.) (Ophævelse af revisionsklausul)

1. Hørte myndigheder og organisationer

Justitsministeriet oversendte den 3. marts 2014 en redegørelse om erfaringerne med reglerne om gruppesøgsmål til Folketingets Retsudvalg (REU, Alm. del, bilag 159).

Som det fremgår af redegørelsen, er det Justitsministeriets opfattelse, at der ikke er behov for ændringer af reglerne om gruppesøgsmål i retsplejelovens kapitel 23 a eller øvrige regler af betydning for sådanne søgsmål, og at ministeriet på den baggrund vil fremsætte lovforslag om at ophæve revisionsklausulen i § 8, stk. 3, i lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.).

Et lovudkast vedrørende ophævelse af revisionsklausulen i den nævnte lov (vedlagt den til Folketingets Retsudvalg oversendte redegørelse) har været sendt i høring hos:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolsstyrelsen, Advokatrådet, Akademikernes Centralorganisation, Copenhagen Business School, Danmarks Jurist- og Økonomforbund, Dansk Journalistforbund, Danske Advokater, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Erhverv, Dansk Industri (DI), Dansk InkassoBrancheforening, Dansk Retspolitisk Forening, Danske Regioner, Danske Speditører, ADIPA, Voldgiftsinstituttet, Fagligt Fælles Forbund 3F, Finansrådet, Forbrugerombudsmanden, Forbrugerrådet Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige i DJØF, Foreningen Danske Inkassoadvokater, Forenede Danske Motorejere (FDM), Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Forsikring & Pension, Frederiksberg Kommune, FSR – danske revisorer, FTF, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Domstolenes Tjenestemandforening, HK/Danmark, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Håndværksrådet, Institut for Menneskerettigheder, Købehavns Kommune, KL, Københavns Retshjælp, Københavns Universitet, Landsforeningen af beskikkede advokater, Landsorganisationen i Danmark (LO), Liberale Erhvervs Råd, Procesbevillingsnævnet, Realkreditforeningen,

Realkreditrådet, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Syddansk Universitet, Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, Aarhus Retshjælp og Aarhus Universitet.

Justitsministeriet har modtaget høringsvar fra følgende:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Den Danske Dommerforening, Domstolsstyrelsen, Danske Advokater, Advokatrådet, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Industri (DI), Danmarks Rederiforening, Forbrugerombudsmanden, Forbrugerrådet, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, FSR – danske revisorer, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, KL, Procesbevillingsnævnet, Rigsadvokaten, Rigspolitiet og Syddansk Universitet.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne høringsvar.

Justitsministeriets kommentarer til høringsvarene er anført med *kursiv*.

2. Høringsvarene

2.1. Generelt

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Den Danske Dommerforening, Domstolsstyrelsen, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Industri (DI), Danmarks Rederiforening, Forbrugerombudsmanden, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, FSR – danske revisorer, HK Landsklubben Danmarks Domstole, Institut for Menneskerettigheder, KL, Procesbevillingsnævnet, Rigsadvokaten, Rigspolitiet og Syddansk Universitet har ingen bemærkninger.

Advokatrådet henviser til høringsvar af 16. august 2013 afgivet til brug for Justitsministeriets vurdering af behovet for en revision af reglerne om gruppesøgsmål og anfører, at rådet tager til efterretning, at Justitsministeriet ikke på nuværende tidspunkt fremsætter lovforslag om ændring af de gældende regler om gruppesøgsmål.

Danske Advokater henviser til høringsvar af 23. september 2013 afgivet til brug for Justitsministeriets vurdering af behovet for en revision af reglerne om gruppesøgsmål og anfører, at organisationen ikke har bemærkninger til lovforslaget. Der kan dog i lyset af yderligere erfaringer med

reglerne om gruppessøgsmål vise sig behov for at foretage ændringer i de gældende regler om gruppessøgsmål.

Justitsministeriet bemærker, at ministeriet under pkt. 2.2.2, 2.4.2, 2.7.2 og 2.8.2 i ministeriets redegørelse af 3. marts 2014 om erfaringerne med reglerne om gruppessøgsmål (REU, Alm. del, bilag 159), hvortil der henvises, har forholdt sig til Advokatrådets høringssvar af 16. august 2013 og Danske Advokaters høringssvar af 23. september 2013.

2.2. Frameldingssøgsmål

Forbrugerrådet anfører, at gruppessøgsmål efter frameldingsmodellen ikke bør være subsidiære i forhold til gruppessøgsmål efter tilmeldingsmodellen.

Forbrugerrådet anfører endvidere, at det ikke kun bør være en ved lov bemyndiget offentlig myndighed (Forbrugerombudsmanden), der kan være grupperepræsentant i gruppessøgsmål efter frameldingsmodellen. I Portugal er der gennemført flere gruppessøgsmål efter frameldingsmodellen med forbrugerorganisationer som grupperepræsentant, og i Belgien vil der blive vedtaget regler, der giver Forbrugerrådets derværende søsterorganisation mulighed for at føre sådanne sager.

Efter retsplejelovens § 254 c, stk. 2, kan der som grupperepræsentant i et gruppessøgsmål efter frameldingsmodellen kun udpeges en offentlig myndighed, der ved lov er bemyndiget til det.

Det følger af § 28, stk. 2, i markedsføringsloven, § 348, stk. 1, i lov om finansiel virksomhed, § 120, stk. 1, i lov om investeringsforeninger og specialforeninger samt andre kollektive investeringsordninger m.v. og § 3, stk. 3, i lov om værdipapirhandel, der blev indført i tilknytning til reglerne om gruppessøgsmål i retsplejelovens kapitel 23 a, at Forbrugerombudsmanden kan udpeges som grupperepræsentant i sådanne sager, hvilket skal ses i lyset af de opgaver, som Forbrugerombudsmanden i forvejen varetager.

Som anført under pkt. 3.2 og 3.4 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 41 (forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppessøgsmål m.v.), der blev fremsat den 10. oktober 2006), er Justitsministeriet enig med Retsplejerådet i, at der er en række betænke-

ligheder ved at tillade gruppesøgsmål efter frameldingsmodellen, som ikke gør sig gældende ved gruppesøgsmål efter tilmeldingsmodellen.

Gruppesøgsmål efter frameldingsmodellen har derfor også – i overensstemmelse med forarbejderne til lov nr. 181 af 28. februar 2007 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Gruppesøgsmål m.v.) – et snævert anvendelsesområde.

For det første skal der være tale om krav, hvor det er klart, at kravene på grund af deres ringe størrelse almindeligvis ikke kan forventes fremmet ved individuelle søgsmål – ikke fordi de pågældende ikke mener at have et berettiget krav, men alene fordi besværet og den økonomiske risiko ved at føre en individuel retssag ikke står i et rimeligt forhold til det, som den enkelte kan få ud af søgsmålet.

For det andet skal der være tale om, at et gruppesøgsmål efter tilmeldingsmodellen ikke vil være en hensigtsmæssig måde at behandle kravene på, idet frameldingsmodellen er subsidiær i forhold til tilmeldingsmodellen.

For det tredje skal kravene være omfattet af Forbrugerombudsmandens kompetenceområde (dvs. navnlig forbrugerbeskyttelse).

Justitsministeriet bemærker, at det ikke kan udelukkes, at et frameldingsgruppesøgsmål kan komme til at omfatte personer, der ikke har været opmærksomme på underretningen om gruppesøgsmålet og muligheden for framelding. Endvidere vil der under et gruppesøgsmål efter frameldingsmodellen ikke nødvendigvis være en præcis viden om, hvor stor gruppen er, og hvilke personer der vil være bundet af dommen.

Justitsministeriet finder på den baggrund, at gruppesøgsmål efter frameldingsmodellen fortsat bør være subsidiære i forhold til gruppesøgsmål efter tilmeldingsmodellen.

Som anført under pkt. 3.2, 3.4.4 og 3.4.7 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 41 er Justitsministeriet endvidere enig med Retsplejerådet i, at betænkelighederne ved at tillade frameldingsgruppesøgsmål, jf. ovenfor, mindskes, hvis kun en offentlig myndighed, der ved lov er bemyndiget til det, kan udpeges som grupperepræsentant.

Det skyldes bl.a., at offentlige myndigheder i modsætning til Forbrugerrådet er underlagt et almindeligt saglighedskrav, som vil gælde, når myndigheden skal tage stilling til, om der er grundlag for at anlægge et gruppesøgsmål.

Det bemærkes, at det efter Justitsministeriets opfattelse i øvrigt ikke ville være velbegrunderet, at en adgang til at optræde som grupperepræsentant i frameldingsgruppesøgsmål udelukkende skulle gælde på ét bestemt område for én bestemt navngiven interesseorganisation, men ikke for andre foreninger mv. baseret på generelle kriterier.